

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő: Stern Ábrahám.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Györi Adolf egyesületi pénztárhoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. A szerkesztőség címe: VII., Wesselényi-utca 44.

Tartalom: Az államsegély. Irta: *Bárd Rezső*. — Az élő beszéd az iskolában. Irta: *Dr. Szegő Arnold*. — Hittani osztályozás, a szeretet nevelése és a vizsga. Irta: *Dr. Fényes Mór*. — A nyugdíj revíziójáról. Irta: *Lantos Simon*. — A községi illetőségről. Irta: *Dr. Csukási Mór*. — Kisebb közlemények. Közlik: *Pintér Zsigmond* és *Rózsa Ede*. — Egyesületi élet. — Nekrológ: *Fischer Márk*. — *Stöckelmacher Bernát*. — Könyvismertetés. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Hirdetések. — A tagok névsora.

Az államsegély.

A mindenfelől hozzánk tömegesen érkező levelekben a mindinkább fokozódó türelmetlenség sokféle jeleit vesszük észre mindazon kartársainknál, kiknek hitközségeik hetekkel, hónapokkal ezelőtt államsegélyért folyamodtak és mind e mai napig ügyük elintézését hiába várják. Ez a türelmetlenség, mely nőttön-nő, a vérmesebbeknek, az anyagi bajokkal küzdőknek lelkeiben már-már elkeseredéssé fajul. Ez aggasztó jelenségek, melyeket könnyen érthető okaiknál fogva magyarázni és menteni tudunk, késztetnek bennünket arra, hogy a több ízben már megbeszélte ügynek mai állását szóvá tegyük.

Nem egyszer magyaráztuk, hogy az 1907. évi XXVII. t.-c. a zsidó tanítóság összeségének legkevesebbet nyújtott. A tulnyomó többségnél a fizetésrendezés egyetlen előnye a felemelt korpótlék, ami pénzben évi 100, illetőleg 200 koronát tesz ki és csak a kisebb iskoláknál működő kartársaknak emelte a törvény a törzsfizetést még 200 koronával. Ez volt az oka, hogy a zsidó tanítóság leghamarább józanodott ki azokból az illuziókból, melyeket a törvényt megelőző hírek keltettek. E kijózanodás nyomán keletkezett már az az elkeseredés, melynek napról-napra való növekedését most sajnálattal kell tapasztalnunk.

De ha a törvény már nem hozott lényeges fizetésjavítást, a zsidó tanítók legalább azt remélték, hogy e csekély anyagi előnyök birtokába rövid idő alatt fognak jutni. Pedig ennek éppen az ellenkezőjét kell tapasztalniok. Az államsegélykérvények felszerelése, a sok-sok melléklet megszerzése olyan időtrabló, bosszuságot okozó, fáradságos munkával jár, hogy már ez is méltán elkeserithette a tanítóságot. Sok helyütt a községi előljáróságok, a megyei

és közigazgatási hivatalok nemtörődömsége, nehézkessége, sok helyütt a helyi viszonyok ziláltsága annyira késleltették e kérvények felszerelését, hogy ma is vannak izr. iskolák, még pedig nem kis számmal, kik emiatt még be sem adhatták kérvényeiket.

De ott is, hol e kérvényeket már hetekkel ezelőtt felszerelve elküldték a közigazgatási bizottságokhoz, az eredménynek még alig van látszatja. Igaz, hogy némely helyen, egynéhány tanfelügyelőnek nem eléggé dicsérhető buzgalma folytán, a kérvények rövid idő alatt kerültek a miniszteriumba és ott rövidesen el is intéztettek, de ez csak a kérvények igen csekély százalékánál történt meg; a kérvényeknek nagy tömege utjának első részét sem tette még meg. Nem kevés azoknak a kérvényeknek száma, melyek már a tanfelügyelőségeknél feneklettek meg. Némely tanfelügyelő ugyanis azt az elvet vallja, hogy ő megyéje kérvényét csak akkor fogja felterjeszteni, ha valamennyi együtt lesz és visszatartja a hozzá beérkezett kérvényeket, mert egynéhány iskolafentartó község még máig sem tudta a mellékleteket megszerezni. A közigazgatási bizottságok is csak az ismert hivatalos lassusággal intézték el az ügyeket, különösen mostanában, mikor tömegesen kerültek a kérvények e fórumhoz.

De ezzel a várakozásnak csak első fele telt el. A közigazgatási bizottságoktól a kérvények a miniszteriumhoz kerültek ez első forum elintézésével, illetőleg véleményezésével, és most itt rekedtek meg. Napról-napra kapunk tagtársainktól panaszos leveleket, melyekben arról értesítenek bennünket, hogy az iskolafentartó államsegélykérvénye már annyi és annyi idő óta elintézetlenül fekszik a miniszteriumban és arra kérnek bennünket, hogy sürgessük meg az elintézését. Mi minden egyes esetben utánanéztünk az ügyeknek és kértük azoknak mielőbb való elintézését.

E napokban pedig titkárunk az elnök megbízásából eljárta az illetékes ügyosztály vezetőjénél és ott a tanácsos urtól a következő felvilágosítást kapta. A miniszterium egész tisztviselő személyzete az összes segédhivatalokkal együtt az államsegélykérvények elintézésén a rendes munkaidőn túl is dolgozik. De ezeknek oly váratlan nagy tömege érkezik be napról-napra a miniszteriumba, hogy még a legnagyobb szorgalom mellett is huzamosabb idő kell, míg ezeket feldolgozzák, elintézik. A tanácsos ur tehát ennek tekintetbe vétele mellett türelemre inti a tanítóságot, mert a késedelmezés oka ebben a természetes akadályban rejlik. Egyebekben biztosította a most türelmetlenkedőket, hogy anyagi káruk nem lesz, mert mindazok, kiknek *kérvényeik március 31-ig a miniszteriumba érkeztek, az államsegélyt visszamenőleg 1907. július 1-től kapják utalványozva.*

Ezek után mi is arra kérjük tagtársainkat, hogy türtöztessék jogos és érthető türelmetlenségüket és várják meg nyugodtan az elintézését, mely nem késhet már sokká, annál is inkább, mivel az ügyek a beérkezés sorrendje szerint lesznek elintézve.

Azokat pedig, kiknek ügyeik a tanfelügyelőségeknél vagy a közigazgatási bizottságoknál feneklettek meg, figyelmeztetjük, hogy forduljanak levéllel vagy személyesen az illető hivatalokhoz, kérve ügyüknek mielőbb való elinté-

zését, hogy irataik még március 31. előtt érkezzenek a miniszteriumba, nehogy e huzavonának még kárát is vallják. Talán az erre való hivatkozás hat majd annyira úgy a tanfelügyelőségeknél, mint a közigazgatási bizottságoknál, hogy az eljárást gyorsítani fogják.

Az itt megbeszélte esetek azonban, melyekben az államsegély megadása csak idő kérdése, még nem a legrosszabbak. Sajnos, egynéhány oly esetről is van már tudomásunk, ahol a miniszterium egyik vagy másik okból az államsegélyt részben vagy egészen megtagadta. Ezeket a nagyon is sajnálatos eseteket majd jövő számunkban fogjuk ismertetni, mert elnökségünk és a jogvédőbizottság minden egyes ilyen esetről behatóan kíván tanácskozni és a jogorvoslás módját külön-külön kellő körültekintéssel kívánja megállapítani.

Egyesületünk vezetősége pedig, úgy mint eddig, ezentúl is ez ügyekben minden egyes tagtársunknak tanáccsal és közbenjárásával szívesen segítségére lesz.

Bárd Rezső.

Az élő beszéd az iskolában.

Második közlemény.

A gyermeki beszéd sajátos természetét nem könnyű megismerni. A legtöbb tanító tényleg nem ismeri s ezen nincs mit csodálkoznunk, hiszen a tanító figyelmét első sorban a gyermek beszédének tárgyi tartalma köti le. Ennek ellenőrzése, helyesbítése, kiegészítése többnyire annyi munkát ró a tanítóra, hogy mire a végére ér, a gyermek beszédének külső és belső formája már kiesett az emlékezetéből. Másfelől a tanító könnyen esik abba a hibába, hogy a gyermeket a maga mértékével méri, megfélemedkezvén arról, hogy a felnőtt ember beszédét a gyermekétől a műveltség, az észjárás és érzület nagy különbségei választják el.

Mikor a gyermek az iskolába lép, bizonyos nyelvi készséget hoz magával. Ezt a készséget utánzás révén azoktól szerezte, akiknek környezetében addig nevelkedett. Minden tanító tapasztalhatta, hogy az egyivású gyermekek beszélő képessége távolról sem egyforma. Azon tényezők közül, melyek a nyelvbéli készséget károsan befolyásolhatják, legfontosabbak a következők: a beszélő szervek s az értelem fejletlensége, idegen ajkú környezet, modern nyelvek korai tanulása s ezenfelül bizonyos ferde nevelési elvek, vagy sajátos családi viszonyok, amelyek a gyermek beszélő kedvét akarva, nem akarva korlátok közé szorítják. Az egészséges gyermeki elme rugalmassága és életre valósága e káros hatások erejét nagy mértékben csökkentik s ennek köszönhető, hogy a 4—6 éves gyermekek java része már birtokában van ama talentumnak, hogy mondanivalóját egyszerű és érthető szavakba képes foglalni. Sőt akárhány közülök olyan biztosságra és folyamatosságra tesz szert, mint a gyakorlott előadók, azzal a különbséggel, hogy a gyermek szókinccse szűkebb körű, nyelvészete fejletlenebb. Azt is hiába keressük a gyermek beszédében, amit a stílus egyéni vonásának szoktunk nevezni, hiszen a gyermek egész lelki élete e korban még tipikus sajátosságokat mutat. Végül arról sem szabad megfélemedkeznünk, hogy míg a gyermek önmagára nem eszmél, míg érzéseiről és hangulatairól tudomást nem szerez, addig az absztrakt dolgok közlésének módját el nem sajátíthatja. Beszélő képessége elsősorban a természet és élet ama jelenségeinek reprodukálásán fog nevelődni, amelyek figyelmét a legerősebben ragadták meg. A gyermek mintegy belemerül abba a valósággal megtörtént, vagy képzelt cselekvésbe, melyet el akar beszélni s ez előadásának egyszerűségét, közvetlenségét és üde báját nagy mértékben fokozza.

A tanító tehát az iskolába lépő gyermeknél bizonyos határig kifejlődött és bizonyos körben mozgó nyelvbéli készséget fog találni. Ez a készség egy színvonalon áll a beszéd fejlődésének amaz első stádiumával, amely fölé a műveletlen felnőttek nagy része csak ritkán emelkedik. A nép fia például, akinek nyelvérzéke öntudatlan és romlatlan, a maga korlátolt szókincsét, mely mindössze néhány száz szóból áll, ép oly könnyűséggel és biztossággal kezeli, mint a gyermek. A paraszt ember beszédének naiv folyamatossága csak olyankor szenved megszakítást, amikor nem a maga módján beszél, hanem az urakat, a művelteket mímeli, vagy amikor arra kényszerül, hogy mondanivalóját írásba foglalja, ami tudatosság nélkül el nem képzelhető. Más szóval a gyermek és a nép a naiv természetes beszédmódnak tipikus képviselői, akiket e tekintetben a tudatos elbeszélő művész sohasem érhet utól, legfeljebb többkevesebb sikerrel utánozhat.

Ez az egyszerű, keresetlen és spontán működő beszélő képesség becses kincse a gyermeknek, amelytől őt könnyelműen megfosztanunk nem szabad. Azért lelkére kötjük minden tanítónak, hogy a gyermeket türelmesen hallgassa végig, szavába ne vágjon, mert az ilyen beavatkozás többnyire azt eredményezi, hogy a gyermek elveszti beszélő kedvét, sőt akárhányszor a közlés tárgyáról is megfélekedezik. A tanító okosan cselekszik, ha mentől sűrűbben ad alkalmat a gyermeknek arra, hogy kedve szerint beszéljen, aminek elsősorban az irodalmi és történelmi oktatás keretében van helye. Sőt egy kis bőbeszédűségtől sem kell megijedni és nincs semmi szükség arra, hogy a tanító azt nagyképpően fecsegésnek minősítse és a gyermeket türelmetlenül elhallgattassa.

Amde az iskolába járó gyermek nem maradhat meg a beszéd fejlődésének amaz első fokán, amelynek legfőbb jellemző vonása az öntudatlanság. A gyermek napról-napra új fogalmakkal ismerkedik meg s ezzel együtt szókincse folyton gyarapodik. A nyelvtanítás révén nyelvérzéke egyre tudatosabbá válik, végül lassanként megtanítják arra is, hogyan kell absztrakt dolgokat többkevesebb szabotossággal kifejezni. A gyermeki elme kiszabadul pólyáiból, amelyek mozdulatait korlátozták és új életet kezd, amelynek nyilvánulásai a tudatosság átható fényében jelennek meg előttünk. A gyermeki elme e nevezetes átalakulása, mondhatni nagykorúvá válása, nem maradhat hatás nélkül a gyermek beszélő talentumára. Miben nyilvánul a hatás? Abban, hogy a gyermek beszédének egyensúlya, harmonikus egysége felbomlik és folyamatossága megzavarodik. Valahányszor a gyermek önmagára eszmél és szavait mintegy ellenőrzi, mindannyiszor kisebb-nagyobb fokú akadozást észlelhetünk nála, amelyből néha csak nehezen tud kibontakozni. A szinonimák finom árnyalatai, a szavak metaforikus jelentései lépten-nyomon válogatásra kényszerítik a beszélő gyermeket, ami habozásban és ingadozásban jut kifejezésre. A tudatossá alakuló nyelvérzék meg-megbotlik, igen gyakran olyan esetekben is, amikor a naiv nyelvérzék teljes biztossággal működik. E paradoxnak látszó jelenség hasonló mását mutatja az a közönséges tapasztalat, hogy a művelt ember csak olyankor vét az ortográfia ellen, ha nem ösztönszerűen, hanem bizonyos meggondolással ír. Szokatlan, eladdig nem ismert nehézségekkel jár a gyermekre nézve az absztrakciók nyelvi úton való közlése. Az iskolában állítják először ama feladat elé, hogy olyas valamit mondjon el, amit se nem lát, se nem hall, s aminek képe csak mint halavány ködfátyol van meg elméjében. Mindezeket tekintetbe véve a tanítónak nem szabad csudálkoznia, ha azt tapasztalja, hogy a 9—12 éves gyermekek általában rosszabbul, vagyis kevesebb közvetlenséggel és folyamatossággal beszélnek, mint a 6—8 évesek, hiszen a beszélő készségnek ez a látszólagos hanyatlása természetes fejlődésnek a következménye.

Ezek után már most az a kérdés merül fel, vajjon a tanító a fejlődés

eme második stádiumában mi módon irányítsa a gyermek beszédét. A felelet e kérdésre világos és kézen fekvő. Minthogy a gyermeki elme működése e korban új irányt vesz s az öntudatlanság homályából kibontakozva egyre tudatosabbá válik, a tanítóra az a nevezetes feladat hárul, hogy a gyermeket elméje változott irányának megfelelően, fokozatosan tudatos beszédre nevelje. Mert csak így érhető el a gondolatnak és szónak ama természetes egybeolvadása, amely a világos és értelmes beszédnek legfőbb feltétele. De ezzel a tanító munkájának csupán vezérlő principiumát jelöltük meg. Sokkal nehezebb feladat közelebbről rámutatnunk amaz eszközökre, amelyek segítségével a tanító munkája fogantossá tehető. Véleményem szerint a tanító e célra három eszközt vehet igénybe. A két első grammatikai, a harmadik stilisztikai természetű. Tudvalevő, hogy a szavak legnagyobb része, a névszók és igék, fogalmak megjelölésére szolgálnak. A gyermek, mikor az iskolába lép, bizonyos számú fogalmat és megfelelő szókincsset hoz magával. A tanító a beszédgyakorlatokon, de egyéb studiumok keretében is, elsősorban a régi fogalmakat fogja tisztázni, azután újakkal ismerteti meg a gyermeket. A fogalmak tisztázásával párhuzamosan kell haladnia a pontos és következetes szóhasználatnak, amiben az ú. n. jelentéstan támogat bennünket. A szóhasználatban való legkisebb ingadozás igen könnyen a fogalmak elhomályosítására és összezavarására vezethet. Ha a gyermek valamely fogalommal tisztába jő, imernie kell a szót is, mely azt, mint valami vignetta, megjelöli. Ha nem ismeri, ebből az a veszedelem származik, hogy fogalmairól és azok kapcsolatáról nem tud számot adni, más szóval nem tud beszélni. Némi túlzással siketnémának tekinthetnők, akinek azonban ép érzékei vannak. Sokkal nagyobb a veszedelem akkor, ha a tanító beszédében olyan szót használ, amelynek jelentését, fogalmi értékét a gyermek nem ismeri. A gyermek felkapja a szót, használja is, de rosszul, a mennyiben vagy téves, vagy zavaros fogalmat fűz hozzá. Egy könnyelműen használt szó tehát néha azt eredményezi, hogy nyomán téves fogalmak, ítéletek és következtetések támadnak a gyermek elméjében.

A második grammatikai eszköz, mellyel a tanító tudatos beszédre nevelhet, a következő. A gyermeket nyelvérzéke segítségével, melyet a magunk példájával és praktikus nyelvtanítással fejlesztünk, rá kell vezetnünk arra, hogy a szavak mondatbeli viszonyát helyesen tudja feltüntetni, mert ellenkező esetben a fogalmak kapcsolata is megzavarodik és a grammatikailag helytelen mondat egy hibás, vagy homályos gondolatnak lesz a hordozója. Fontos szerepet játszik e tekintetben a szórend is, bár az élő beszédben a hangsúly nagyrészt pótolja a szórend ama finomságait, amelyekre az írott beszédnek mulhatatlanul szüksége van. Nem lehet szándékunk e cikk keretében kimutatni az egyes grammatikai kategóriák logikai értékét, csak röviden hangsúlyozzuk, hogy minden megjegyzés, amely a tanulót valamely szintaktikai inkorrektiségre figyelmezteti, egy-egy sikeres lecke, mely tudatos beszédre és gondolkodásra nevel.

Ugyane cél szolgálja a beszéd stílusának szabatosága. Hiszen a szabatoság voltaképpen nem egyéb, mint nyelvileg kikristályosodott tudatosság. Mint már egy ízben kiemeltük, a szabatos beszédnek elsősorban a természetrajzi, a számtani, a mértani és a fizikai oktatás keretében van helye. A tanítónak azonban óvakodnia kell attól, hogy kész definíciókat adjon a gyermeknek, mert ennek semmiféle pedagógiai értéke nincsen. Miután a terminusokat közöltük velök, a gyermekeknek maguknak kell a definíciókat, következtetéseket, bizonyításokat megfogalmazniok, persze a tanító szigorú ellenőrzése mellett, aki örömmel fogja tapasztalni, hogy ezzel a tanuló beszédének tudatossága és tudásának biztossága mennyire fokozódik.

De miközben a gyermeket ilyen módon következetes eljárással tudatos

beszédre szoktatjuk, ne feledkezzünk meg arról a naiv és természetes beszélő talentumról sem, melyet magával hozott az iskolába. A helyett, hogy elnyomók, adjunk teret és alkalmat arra, hogy ez a talentum kifejlődjék benne. Minden történetet, elbeszélést és mondát a gyermekkel mondassunk el és győzzük le magunkban azt a kicsinyes hiuságot, amely mást hallgatni nem tud és csak azt szereti, ha őt hallgatják. Ilyenkor ne avatkozzunk a gyermek beszédébe, hűnyjunk szemet egy-egy kisebb nyelvbtlés előtt is, hiszen a gyermek, mikor mesélő kedve magával ragadja, amúgy sem figyel reánk. De a mellett gondot kell fordítanunk arra, hogy a gyermekben felkeltsük az érzéket az elbeszélés művészibb sajátosságai iránt. Erre különösen akkor nyílik alkalom, ha valamely költő, vagy író elbeszélését reprodukáltatjuk. Ilyenkor a gyermektől kerekébb szerkezetet, élénkebb hangot és színesebb stílust követelhetünk. Sőt az elbeszélés e művészi formájára mi magunk is adhatunk példát, ha oly mesét, vagy mondát akarunk előadni, amelyet a gyermekek addig nem ismertek.

Ha a tanító a naiv és tudatos beszédmódot egyaránt kifejleszti a gyermekben, akkor a kettőnek egybeolvadásából, ha kellő gyakorlat támogatja, az értelmes, világos és szép beszéd fog kialakulni, az a beszéd, amely a gondolatnak tükré és nem takarója, amely kimértségében nem száraz és unalmas, viszont bőbeszédűségében nem szószátyár. Az ilyen beszéd fűszere a társas életnek és ha megfelelő tehetséggel és tanulmánnyal párosul, a művészi szónoklat magaslatára emelkedhetik s nagy tettek és elhatározások rugója lehet.

Miután így a gyermeki beszéd fejlődését az iskolához való viszonyában némileg megvilágítottuk, meg kell jelölnünk a tanító eljárásának módját amaz esetekben, amelyeket a gyakorlat a legsűrűbben szokott felszínre vetni.

Vegyük szemügyre a gyermeki beszédnek legközönségesebb hibáit.

Vannak gyermekek, akik egyes hangokat nem fonetikusán hangoztatnak. E beszédhiba vagy a beszélő szervek valamely fogyatkozásából, vagy hanyag megszokásból ered. Bármely módon jött is létre, a tanítónak nem sok reménye lehet arra, hogy a hibás hangoztatásról a gyermeket leszoktassa. Mindenesetre meddő és céltalan eljárás, melyhez pedig sokan folyamodnak, ha a gyermeket beszéd közben hirtelen megzavarjuk és őt helyes hangoztatásra kényszerítjük. A gyermek nyelve a következő pillanatban úgyszólván rájön a hibára, mely egyébként a beszéd célját, a közlést nem érinti és csak esztétikai disszonanciát kelt.

A dadogás és hebegés súlyosabb esetei a gyógypedagógia körébe tartoznak.

A nem magyar anyanyelvű, vagy nemzetiségi vidéken született gyermekek beszédében gyakran találkozunk idegenszerű kiejtéssel. Legközönségesebb a tótos és az u. n. zsidós kiejtés. Az előbbinek legtipikusabb esetei: a rövid *ä* hangnak használata az *a* helyett és a hosszú mássalhangzók (tt, gg) megrövidítése. Példák: *häzä*, *regel* e helyett *haza*, *reggel*. A zsidós kiejtés főleg a gutturalis hangoknak erősen hehezetes hangoztatásában nyilvánul. — Az idegenszerű kiejtésről leszoktatni a gyermeket nem könnyű feladat, de mégis megoldható. Indirekt eszközök e cél szolgálatára: a tanító magyaros kiejtése és a szépen beszélő gyermekek hatása. Van direkt eszköz is, a szoktatás, amelynek azonban kizárólag az olvastatás és szavaltatás alkalmával, van helye. Amikor a gyermek nem a maga gondolatait reprodukálja, amikor elméje úgyszólván nyugalmi helyzetben van, figyelme könnyebben és sikeresebben irányítható a szavak hibátlan ejtésére. Ha ellenben közöl velünk valamit és mi beszédében lépten-nyomon megakasztjuk, a végből, hogy őt fonetikus kiejtésre kényszerítsük, akkor nemcsak hogy ez irányban célt nem érünk, de azonfelül a folyamatos közlést is lehetetlenné tesszük. Ha pl. azt akarjuk, hogy a tót vidéken született gyermek a rövid *ä* helyett *a*-t ejtsen,

figyelmeztessük őt az *a* hang kiejtéséhez szükséges gömbölyűbb és nagyobb ajaknyílásra. A hosszú mássalhangzókat ejtessük vele a kelleténél is hosszabban és meg vagyok győződve, hogy ez a véglet, mely mindenesetre magyarosabb, meg fogja őt óvni a másiktól mindaddig, míg a megfelelő kiegyenlítődés létre nem jön. A torokhangok hehezetes kiejtéséről véleményem szerint úgy szoktatjuk le legcélszerűbben a gyermeket, ha halkabban beszélgetjük. Magam tapasztaltam, hogy olyankor kisebb lévén a lélekzetvétel, a hehezet észrevehetően gyöngül, sőt idővel meg is szűnik.

A *nyelvhelyesség* ellen elkövetett vétségek gazdagon burjánzanak fel némely gyermek beszédében. Arra nézve nem lehet kétség, hogy ezeket kiméletlenül ki kell irtanunk. Csak az a kérdés, hogy ez a gyomlálás mi módon történjék? Első sorban magának a tanítónak kell ügyelni arra, hogy a *nyelvhelyesség* ellen ne vétsen. Ha mégis vét, ami elvégre könnyen meg-esik, habozás nélkül korrigálja ki a hibát. Ne akarjon a pápához hasonlítani, aki *ex cathedra* csalhatatlan. Mert a tanító beszédbeli hanyagsága a gyermekre való hatásában megsokszorozódik és valóságos könnyelműséggé fajul. — Azonfelül van a kérdésnek etikai oldala is. Ha én tudva helytelenül beszélek, mi jogon követelek a gyermektől törekvést a rigorozításra? — A másik foganatos módja a nyelvjavításnak, ha én a gyermeket mondatról-mondatra ellenőrzöm. Ezt a feladatot nem szabad lazán teljesítenünk. Mert aki vét a *nyelvhelyesség* ellen, vét a gondolat helyessége ellen is. Csak attól kell óvakodnunk, hogy a gyermeket mondat közben félbeszakítsuk. Ezt még akkor sem szabad megcselekednünk, ha a mondat szemmel láthatólag rosszul indul. Mert a *nyelvhelyesség* ellen való vétség csak a mondat végén, tehát a gondolat kialakultával érezteti káros hatását és válik a gyermek előtt is kézzel foghatóvá.

Gyakran megtörténik, hogy a gyermek a szóvonzatok és mondatszerkezet használatában hibát követ el. Vannak tanítók, akik az ilyen hibákat úgy szokták korrigálni, hogy egészen új kifejezéseket és szerkezeteket kényszerítenek a gyermekre, olyanokat, amelyek a gyermek eddigi nyelvhasználatában elő nem fordultak s amelyeket vagy egyáltalában nem, vagy csak nehezen tud beleilleszteni beszéde kerékvágásába. Ennek az eljárásnak, mely kényelemszeretetből és türelmetlenségből fakad, nincs semmi pedagógiai értéke. — A tanító ne térjen le a gyermek beszédének alapjáról, használja fel belőle, ami felhasználható s ezzel el fogja érni azt, hogy a gyermek miután a hibára figyelmessé lett, könnyen és biztosan fog beszéde medrében tovább haladhatni.

A *nyelvtisztaság* ellen elkövetett hibák, bár a közlés helyességét nem érintik, legalkalmasabbak arra, hogy elégtelenítsék a beszéd arculatát. Kiirtásukat a *l'art pour l'art* elve, a nyelv önömmagáért való szépsége követeli, amely egyértelmű a nyelv szellemének tökéletes megóvásával. Jól tudjuk, hogy pl. egyes germanizmusok már a nép nyelvébe is beférköztek és onnan talán soha ki nem irthatók többé, mégis a gyermek lelkében elevenné és tudatosná kell tenni azt a törekvést, melyet tudományos terminussal purizmusnak nevezünk s melynek az a veleje, hogy minden legkisebb idegenszerűség, mely a nyelvbe belopódzik, egy-egy bacillus, mely káros anyagot rejt magában s mely, ha elszaporodik, a nyelv géniusának romlását idézheti elő. A hasonlatot tovább fűzve azt mondhatjuk, hogy a purizmus a nyelv higiénája, mely látszólag kicsinyes eljárással egy nagy érték megőrzésére vállalkozott s melynek vezető principiuma előtt éppen ezért tisztelettel kell meghajolnunk.

Dr. Szegő Arnold.

Hittani osztályzás, a szeretet nevelése és a vizsga.

E lap múlt havi számában beszámoltam azokkal a tanácsokkal, melyeket dr. *Kohn* Sámuel főrabbi a vallásoktatóknak megszívlelésre ajánlott. Ezek között első sorban áll:

a hittani osztályzásban való óvatosság, illetve a buktatástól való tartózkodás.

A főrabbi urat kétségkívül aktuális panaszok bírták e tisztán iskolai térre való lépésre. Az az előkelően finom és gyöngéd tónus, melyben szavait hozzánk intézte, minden jelenlevővel átérezte, hogy itt nem pedagógiai, hanem magasabb felekezeti érdekről van szó.

S nagyon helyesen vezette be intelmét avval, hogy *a hitet szeretettel kell tanítani*, s nem szabad vele elkeseredettséget kelteni a tanuló szívében.

A szeretet nélküli hittanítás végzetes következményeit a zsidóságra idézte egy pillanatra szemünk elé. És nekünk ez ellen egy szavunk sem lehet. Csak arra kell rámutatnunk — és pedig távol minden fölösleges mentegetőzéstől avagy hivatlan bíról való feltolakodástól — hogy *a vallás elleni elkeseredés gyökérszállai* nemcsak az iskolába, de *a hitközségi élet szélesebb talajába nyulnak vissza.*

A direkt jótékonyság mellett, melyet úgy a mi hitközségünk, mint általában a zsidóság igazán csodás mértékben gyakorol, néha elkerüli figyelmünket *a vallás megszerettetésének szüksége a segélyre nem szorulókkal szemben.* Bizonyára sokakat idegenít el a templomtól és a vallástól az a körülmény, hogy a *szokásos adományozás céljából csakis a vagyonosabbakat részesítjük a „felhívások” tisztségében,* a szegényebbek számára egyetlen alkalmat sem tartunk fenn. Avagy jó benyomást tesz e-az, ha azok *temetésén,* kikért jelentékeny összeget le nem fizetnek a hitközségeknél, *a rabbik nem mondanak gyászbeszédet vagy imát?*

És teszünk-e valamit *az egyetemi ifjúságnak a hitközséghez való láncozásáért?* A pesti izr. hitközség rendez ugyan nekik nagy ünnepeken istentiszteletet, de arra sem jelenik meg sem rabbi, sem előljárósági tag, egész ellátása pedig meglehetősen szegényes.

Mellesleg megjegyezve, sokat lendítene ennek az istentiszteletnek az ügyén, ha annak rendezését, tekintettel az egész országból összegyűlt ifjúságra, a hitközség beleegyezésével *az országos iroda* vállalná magára, ily módon legalább sikerülne magát és jóindulatát az ifjúsággal megismertetni.

Elkeseredettséget nem csak a vallástanítás, de az iskolai disciplina általában és főképp a latin nyelv tanítása is kelt. De a latinnak és a klasszikus szellemnek az nem árt, eléggé védi azt az uralkodó egyház, a középkorias, feudális szellem. A mi vallásunknak azonban nem szabad önmaga ellen mérget csepegtetni a tanulók szívébe.

Sok szó esik mostanában arról, hogy az elkeseredettség elkerülésére a *héber oktatást facultatívvé* tegyék. E kérdéssel ezuttal nem foglalkozom, csak arra utalok, hogy ennél sokkal ajánlatosabb és kevésbé merész reform volna, ha a lányokat nem kínoznók a héber olvasással, mivel annak eredménye nálunk a legjobb esetben is csakis az iskolai időn belől észlelhető, az iskola utáni korban csakis keserű emlékeket hagy maga után. Ellenben legyen szabad kitérőleg hangoztatnom, hogy héber imádkozásra igen is szükségesnek tartom a lányokat is tanítani, de épen a jó és maradandó eredmény érdekében a héber szöveget nézetem szerint pontos *transcriptiós szövegből* kellene tanítani és meglehetősen sok fordítással.

Visszatérve magára a hittanításban tanusítandó gyöngédségre és szeretetre, merem azt a nézetemet hangoztatni, hogy az osztályozás bármily szigorú legyen is, ha csak nem igazságtalan, csak vajmi ritka esetben szül elke-

seredettséget. A buktatás abszolút eltörlése különben is a tanításra nagyon hátráltató következményekkel járna, a lehető legritkább esetre való redukálását bizonyára mindnyájan ajánlatosnak tartjuk, de ennek kimondása anélkül is csak elméleti értékű marad.

Hogy ez az iskolai mértékhitelítés szükséges rossz, arra nézve nincs véleményeltérés. Eltekintve az igazságos és pontos mértéklés csaknem lehetetlen voltáról, tudjuk, hogy az osztályzással a legjobb esetben is a *tudást* értékeljük, holott annak elérésében a természetadta *tehetség néha fontosabb tényező, mint a szorgalom*, az iskolában pedig tisztán *erkölcsi munkát* kellene végeznünk és nem a tehetségnek veleszületett előjogát még külön szankcióval ellátni.

Mennyivel inkább áll ez a hittani osztályozásra.

A vallásoktatónak feladata az ifjút vallásos egyénné formálni, benne nemes érzelmeket kelteni, melyek egykor elhatározásaira döntők legyenek, őt oly ismeretekkel ellátni, melyek az élet ridegségében is vissza-vissza idézzék benne az iskolai évek ideális hangulatát.

Ez nagyon kényes munka, mely finom lelkületet, gyöngéd bánásmódot igényel. A dolog *mikéntje* itt magát a lényegét kimeríti. A módszer elhibázása az egész erkölcsi eredményt veszélyezteti. Képzeljük csak, hogy valaki bottal a kezében nógatná a tanulót: „*Szeresd felebarátodat mint tenmagadat!*“ Persze, ha lemondunk arról, hogy tanításunkkal valamikép a szívre és indirekte az életre is hassunk, hanem csakis a tudást tartjuk elérendő célnak, akkor ez a mondat ép oly nyelvtani problema, mint akár az irányhatározó, vagy az ablativus mensurae és ép oly szigorral impregnálható a tanuló fejébe. Nem is tagadom, hogy az iskola felsőbb osztályaiban, ahol már az érzületi nevelés lassanként helyt enged az intellectualisnak, vagy mondjuk a filológiának, nem volna helyén a szigorú számon kérés a feldolgozott tananyagból.

De amíg a tanított dologra magára nagyobb súlyt kell fektetnünk, mint annak kifejezésbeli alakjára s egyszersmind annak kidomborítására, hogy e tan zsidó elmének virága, addig az osztályzásban való szigorúság a tanítás igazi eredményének kárára lesz.

Számos más fogás felett rendelkezünk, mellyel az ügyes és öntudatos tanító a tanulót munkásságra sarkalhatja, mielőtt még az osztályzáshoz fogna.

Az ügyes és öntudatos tanító!

Ez éppen a punctum saliens.

E ponton érintkezik a mi témánk, a *tanítók alkalmazási módjának* kérdésével, melyre már a múlt cikkben utaltam és melyre itt kissé vissza kell térnem, bár sajnálatomra úgy tapasztalom, hogy egy fájó pontot érintettem. Remélem, hogy az ügy iránti buzgalmam ép úgy mentségemre szolgál, mint a hogy én is teljes elismeréssel és tisztelettel vagyok az eddigi eljárás jóhiszeműsége és az ügy iránti lelkesedés tekintetében, mely abban megnyilvánult.

Általánosan konstatalható tény, hogy az osztályzásban való *szigorúság és a buktatás inkább a fiatal tanítók és tanárok sajnálatos forcea, mint a tapasztaltabbaké*. Sok esetben pedig ez a szigor nem más mint *ultima ratiója* oly gyengébb qualificatióju hitoktatónak, aki, mivel nem képes a tanulóifjúság szellemi igényeit minden oldalról kielégíteni, nem is bírja őket a kicsinylés kifejezése és a nyugtalankodás ösztöne ellen kellően *fegyelmezni*.

Már pedig e tekintetben a zsidó hitoktatónak lelki munkája összehasonlíthatatlanul nehezebb minden más hivatású emberénél.

Már a legalsóbb osztályokban is folyton *hidat kell építenie* szavakból és formulákból, mely *a hit és az ész* (tapasztalat vagy tudomány) közötti szakadékot átölelje. Mert akárhogy kerüljük, a jó előadás nyomán százával merülnek fel a tanulók ajkain az olyan kérdések, mint: igazán beszélt-e Isten az ősökkel oly gyakran? igazán beszélt-e a kigyó? igazán feltámadnak a

*

holtak? Ha Isten amúgy is büntet, minek biráskodnak még emberek is a bűnösök fölött? Felsőbb osztályokban csak mindjobban kiéleződnek a kritikai kérdések és gyakran kell a tanárnak zavarral küzdenie, midőn pl. neki szegezik a kérdést: ha az angyalok az alsó osztályok bibliai olvasmányaiban és — a mi fő — a mindennapi imában, a Kedusában, létezőknek tételeztetnek fel, miért nem léteznek a VIII. osztály tananyagában (még a tantervben sem)? Kevés, ha azt mondjuk az ifjú hitoktatóknak; Ime én küldelek titeket mint a juhokat a farkasok közé; legyetek tehát okosak mint a kigyók és tiszták, szelidek mint a galambok.“ A vallástanár legyen *szigorú pap*, szerezzon tiszteletet a külsőségnek és szertartásoknak, de ha egyik tanulót társai irritualis cselekmények miatt feljelentik, vegye elő *liberális érzületét* és hozza a tanulókat arra a belátásra, hogy csak az *erkölcsöt* kívánhatjuk másoktól, de a vallásgyakorlat tekintetében *türelmeseknek* kell lennünk, mert nemcsak hanyagságra vagy pogány konokságra, hanem sok esetben *másféle gondolkodásra* vezethető vissza a másféle vallásos élet. És amit az iskolában tanít, azt a társadalmi életben — ha ugyan vár rá ilyen — tettekben kell megvalósítania a tanítónak. Legyen továbbá benne *erős történelmi tudat, mint a cionistákban, legyen büszke a múltira* és legyen *eltelve reménnyel Izráel jövője iránt*; legyen *opportunist*a és tapintatos, főképp *a nemzeti követelmények* iránt. Az előadásban legyen *konkrét, de nem száraz, meleg, de nem szónokiasan áradozó, pathetikus, de nem érzélgős, mély és sokoldalú, de könnyed* a csoportosításban és jellemzésben; *uralkodjék az anyag fölött* és ne *nyügöztesse le szellemét a tisztán tudományos copftól* felkarolt adatok által.

Mindezek a tulajdonságok, melyek a Pirké Abotnak a tanítóhoz fűzött 48 követelményével, ha nem is erkölcsi értékben, de nehézség dolgában bizonyára fölérik, alig tételezhetők fel egy fiatal kezdőben és az idősebbek közül is csak a válogatottakban találhatók meg. Természetes tehát, hogy ezek hiányának *következményei áthárulnak a tanulókra szigorú osztályozás és buktatás alakjában.* (De áthárul sajnos, ezeknek meg nem becsülése a becsülésre érdemesebb tanerőkre is.)

Nem mondom, hogy a rabbiválasztásokhoz hasonló mozgalom árán szerezzük meg a vidék legkiválóbb tanerőit, lehetne azok kiválasztását egy tanfelügyelő mellé rendelt szűkebb bizottságra bízni, amely esetleg az illető szakosztály (tanítói vagy tanári kar) véleményét is bekérné, úgy amint a közoktatásügyi kormány is minden jelölésnél az illető tanári kar jelölését bekéri és lehetőség szerint figyelembe veszi. A szakosztályok pedig bizonyára nem élnének jogaikkal, ha nem volnának kellően informálva a pályázók személyiségéről. Távollakókkal szemben a hitközség befolyásos emberei is felszabadulnának a protekciót kérők unszolásai és nyomása alól, ami úgy rájuk, mint pedig az ügyre csak üdvös lenne.

Ha egy harmadkántori állás betöltése alkalmával a hitközség a vidék jelesebb kántorait próbaéneklésre hívja meg, érthetetlen az a közöny, amellyel tanárok és tanítók személyével szemben viseltetik. Figyelembe kell még venni azt a tényt is, hogy a középiskolai tanárok az ifjúsági istentiszteleten még *hitzónoki* minőségben is szerepelnek és pedig a felsőbb osztályok, vagyis olyan közönség előtt, melynek intelligentiája és művelt ízlése a rendes templomlátogatókét jóval felülmúlja, holott ebbeli képességükről senki semmiféle próbán nem szerez meggyőződést. Már pedig az iskolának a legjobb is csak jó.

És ezuttal még arra is kellene a be nem avatottak figyelmét felhívni, hogy az ifjúságnak sokat felrótt közönye, mondhatnám talán *iszonya az ifjúsági istentisztelettől szintén faktora a hittani rossz osztályzatnak.*

Így tehát a *hittani osztályzásban való szigorúság a legtermészetesebb és legszorosabb kapcsolatban van a hitoktató személyiségével, illetve alkalmazásának körülményeivel.*

De van a szigorú osztályozásnak és a buktatásnak még egy előidézője és ez *a vizsga*.

Az évvégi nyilvános vizsga intézményét úgy belföldi, mint külföldi iskolák rendtartása ismeri.

A vizsga célja

a) *a tanár munkájának ellenőrzése,*

b) *a szülők és a nagyközönség érdeklődésének felhívása az iskola munkásságára,*

c) *a tanulók védelme az osztályzás túlszigorúsága ellenében,* illetve megnyugtatósa az iránt, hogy osztályzatukat nem egyoldalú elbírálás alapján nyerték.

Az állami intézetek vizsgálja a nyilvánosság előtt folyik ugyan, de mindig egy *szaktanári bizottság vezetése mellett* és mind a három célnak többé-kevésbé megfelel, habár az ellen is folyton fel-felhangzik a szakértők panasza.

A hittani vizsgákra azonban *laikus* hitközségi kiküldöttek jelennek meg, akik semmiféle *testületben sem egyesülnek, eljárásukért semmi erkölcsi vagy hivatalos felelősséget nem viselnek* és akiknek *hatásköre nincs is megállapítva* úgy, hogy a vizsgán való viselkedésük tisztán személyiségüktől, tapintatuktól, jóindulatuktól és intelligenciájuktól függ.

Felelőtlen laikusoknak hivatalos megbízása iskolai ügyben már magában véve eleget mond az én céljaimra.

Csakhogy van-e zsidó laikus? A hittanítást illetőleg mindenki szakértőnek tartja magát, noha épen a hittanítás az a téma, melyet még az egyetlen felekezeti lap sem ölelhet fel, valószínűleg azért, mivel még az iskola ügyeibe beleszóló emberek sem igen olvasnák. „Szakértő“ még az is, aki magától a tanártól kéri — még pedig nem egyszer szombati napon is — hogy a hivatalos jelentés rovatait töltsse ki neki.

„Szakértő“ mind az a vizsgabiztos, aki bizonyára egyetlenegy kérdésre sem tudna megfelelni, de még magát a kérdést felfogni is alig képes. „Szakértő“ az mind, aki még a tananyagot magát sem tudná megjelölni, sőt a közbevetett kérdéseiből kimutathatólag még azt sem tudja, hogy a tananyag osztályról osztályra változik.

Hogy ezek mennyiben felelnek meg a b) és c) céloknak, mellőzöm.

De igenis állítom, és sokak helybenhagyását bírom arra nézve, hogy az *ilyen vizsga károsan befolyásolja magát az egész évi tanítást és forrásává válik a szigorú osztályozásnak, sőt sok esetben a buktatásnak is.*

A hitoktató ugyanis, különösen a kezdő óradijas, akinek sorsa még a vizsgai jelentéstől függ, vagy legalább gondolja, hogy attól függ, de még a véglegesített is, amennyiben a hivatalos jóvélemény iránt még a hiúsáig érzékeny, egész éven át a vizsga damoklesi kardját érezvén maga felett, arra fordítja minden igyekezetét, hogy minél fényesebb *tudásbeli eredménnyel* számolhasson be.

Ez pedig másképp mint szigorú osztályozással és a buktatás fenyegetésének alkalmazásával nem érhető el.

Ami azonban ennél sokkal komolyabb következményű, hogy ez az eljárás *az érzületi nevelés rovására megy.*

Már pedig nekünk zsidóknak mindent főképpen az érzületre kell alapítanunk. Ami hitünk „rozoga sátrát“ más alap fen nem tartja.

Nem úgy mint pl. a katolikus vallást.

A katolikus vallást eléggé biztosítja az ország, a hatalom és a dicsőség. Katolikus a pápa, katolikus a király, katolikus az ország egyik legfőbb tekintélye, a primás, katolikus a mágnás világ, katolikus ünnepet tart az állam, az iskola, még ha tanulóinak tulnyomó többsége zsidó is, a katolikus eszmét dicsőíti az iskolai olvasókönyv, a történeti tankönyv, az írásbeli dolgozat témája stb.

A mi felekezetünk és vallásunk örökös kicsinylés tárgya.

Azonkívül pedig folytonos apologiára szorul a vallástanár részéről már azon körülménynél fogva is, hogy a legjámborabb zsidó tanuló is mindig az *uralkodó vallási szokást* hajlandó minden zsidó intézmény mértékéül venni és e mértéklés mellett saját vallását elmaradottnak, érthetetlennek vagy nem szépnek venni.

Ha tehát tisztán a felekezet számára akarnánk híveket nevelni, már akkor is a vallásos érzület nevelését kellene célul kitűznünk. Mennyivel inkább teszi ezt a valódi cél: a vallásos és erkölcsös egyének nevelésének célja szükségessé.

Ha pl. úgy alsó mint felső osztályokban folyton felvetődnek efféle kérdések:

Miért nem imádkoznak a zsidók is hajadonfővel, miért nincs a zsidó templomban is harang és miért nincs a legtöbb templomban orgona? Miért olyan különös a konzervativebb templomokban az ének? Miért kell a zsidó templomban az ülést pénzért venni? Miért van nálunk nagyobb fesztelenség az istentisztelet alatt mint más templomban?

A vallástanárnak a tantervtől eltérőleg is az ifjuság megnyugtatóására jó szélesen kell kiterjeszkednie a ritusok fejlődésének természetes evolúciójára. Ki kell mutatnia, hogy a zsidó szempontjából a hajadonfővel való megjelenés pongyolaság, nem pedig a tisztelet ünnepies kifejezése, és az ősi szokásoknak megóvása egy elszigetelt területen, minő az istentisztelet, mely a kegyelet megnyilvánítása által csak szentebbé válik, épenséggel nem róható fel hibának.

Ki kell mutatni, hogy a gyülekezetnek harang által való egybehívásánál vagy figyelmeztetésénél, melynek eredetét különben a jeruzsálemi templomban divott harsonázásban ismerhetjük fel, sokkal szebb és a középkori kicsinyes viszonyoknak megfelelőbb volt az a szokás, hogy a különböző távolságokból egybeseregő hívek egymásra várakoztak a templomban, a várakozási időt pedig zsoltárok elrebegésével (peszuke dezimra) töltötték ki. Az ő égbekiáltó szenvedéseik spontán törtek ki a hagyományos imaszöveg nyomán és nem türhették sem a klasszikus megzenésítés szabályainak korlátait, sem pedig az orgonakiséretet, melynek alkalmazását még az anyagi viszonyok sem engedték meg. Viszont tiszteletet kell ébreszteni a modern vallásos érzületnyilvánulás iránt is, melyet boldogabb és nyugodtabb napok szültek és mely ennek megfelelően az esztétikai szabályokkal számot vető, nyugodt kifejezésre törekszik. Utalnunk kell arra is, hogy a templomülések rezerválása más felekezeteknél is szokásos, csak hogy nálunk csaknem mindenki törekszik erre, ami épenséggel nem szégyenletes állapot, különösen ha figyelembe vesszük, hogy ami hátunk mögött nincsenek nagy vallásalapítványok, hanem a mi hozzájárulásunkból, a templomülések árából kell a templomot is felépíteni. Az ülések bérbeadása egyenrangúknak és ismerősöknek egymásmellé kerülését eredményezi és a külsőleges ok véletlenségből más felekezetek templomaiban is gyakran fecsegésre vezet. Minálunk még az istentiszteletet huzamossága, a tóraolvasásnál szokásos felhívás és az adományozás egyéni mozzanatai is bő forrásai a megjegyzéseknek, melyek azonban az adományozás épületességét nem képesek elhomályosítani.

A vizsgán persze ilyesmivel beszámolni nem lehet, ott csak a *fordítási készség, a történelmi nomenklatura és hittani definitió* imponál. Ez a *vizsga káros visszahatása a tanítás alaposságára és az érzület nevelésére.*

Hogy minő módon gyakorolja a hitközség az ellenőrzés jogát, minő módon hozza kapcsolatba az iskolát a közönséggel és minő módon nyújtson védelmet a tanárnak netáni önkénye vagy tulszigora ellen, erről más alkalommal.

Budapest.

Dr. Fényes Mór.

A nyugdíj revíziójáról.

Fizetésünk, úgy ahogy, rendezve van. Megélésünket ez a csekélység biztosítja, bár azt nem értük el, amire számítottunk. De meg kell elégednünk e csekélységgel is, mivel — mint ezt a törvény indokolásakor a miniszter kijelentette, — az ország pénzügyei nem engedik, hogy a tanítóságnak többet nyújtson.

S minthogy a tanítóság sohasem tartozott a renitens elemekhez és mindenkor háttérbe tudta szorítani saját anyagi érdekeit, ha a közérdekről volt szó, lemondott szívesen és várt türelemmel, ideális lelkesültséggel egy jobb korra, melyben a tanítóság munkálkodását nemcsak a zöld asztalnál, bankettokon és szép szóval méltatják, hanem kongó pénzzel is honorolják.

Csak hogy a hosszú várakozásba sokan beleöregedtünk. Azok, kik a mostani nyugdíjtörvény megalkotásakor is mint tanítók működtek, még pedig már néhány évi működéssel, üdvözöltük az új törvényt, minthogy a réginél ez is sokkal jobb, — mert nem hittük azt, hogy ez 17 évig megmarad érintetlenül, holott már akkor meglett ígérvé, hogy 10 év múlva újabb revízió alá kerül. S ez az ígéret beváltva nem lett. Lehet, csak azért maradt el, mert mint jól tudjuk, a különböző kormányok oly gyorsan váltották fel egymást, hogy egyiknek-másiknak alig volt ideje a berendezkedésre és a sürgős ügyeket sem bírta elintézni, de viszont lehet, hogy azért nem vették elé a nyugdíj revízióját, — mert hát a tanítók ügye mindig az utolsó szokott lenni.

A nyilvánosság erejével kell tehát sürgetnünk e fontos ügynek mielőbb napirendre való tűzését. Fel kell tárunk ebbeli sérelmeinket is, hogy a törvényhozás is foglalkozzék a már régen esedékes revízióval.

Mert a mostani nyugdíjtörvény nagyon is hézagos és sok tekintetben sérelmes.

Mindenki tudja, hogy a tanítói foglalkozás az egészégre nézve nem kedvező. Eltekintve attól, hogy a poros és sokszor büzhödt levegő, melyben a tanító munkálkodik, mily káros a szervezetre, maga a tanítás és a sok beszéd idő előtt leörli az idegeket, a torkot és a tüdőt. S hogy a tanítóság közt a halálozás nem nagyobb mint más foglalkozásu embereknél, ezt egyedül józan és mértékletes életmódjának köszönheti. De azért az öregség, az idegek gyengülése a tanítót is megviselik, s ha az ötvenedik évet meghaladta, a fiatal évek ruganyossága már hiányzik és ritka kivétel az, aki ép oly odaadással és olyan jó sikerrel tudna működni mint fiatalabb éveiben, mikor még a betegség nem gyötörte. S ép ezért szükséges, *hogy a szolgálati idő leszállíttassék még pedig lehetőleg 35 évre, ha a pénzügyi mérleg a 30 évet el nem bírná.* Tudva pedig, hogy ez nagyobb kiadást okoz, emeltessék fel a hozzájárulás 3%-ra. Ezt a tanítóság szívesen vállalja a jobb jövő reményében. Fokozni kell még az iskolafentartók hozzájárulását és az állami dotációt és akkor a tanítók ezen méltányos és jogos kérése könnyen teljesíthető.

Nem tartható fenn az sem, hogy a tanító csak 10 évi szolgálat után éri el a nyugdíj jogosultságot. Nem is humánus; mert nézzük csak: valaki 22 éves korában megnősül, tehát majdnem ugyanazon évben, mikor a nyugdíjba fel lett véve. 9 évig tanít és akkor saját hibáján kívül munkaképtelen lesz, esetleg már 4—5 apróság is sűrög körülötte és most nyugdíjat nem kap, esetleg néhány száz koronát mint végkielégítést. S most mihez kezdjen ez a szegény jobb sorsra érdemes ember? Dolgozni nem tud, fát nem vághat, tőkepénze nincs, a gyermekek éhesek. Tehát az, ki 9 évig hűséggel szolgált hazája kulturáját, aki ápolta a hazafiasságot, terjesztette a civilizációt és jó erkölcsöt: az vegye jutalom helyett a koldus tarisznyát és szegyenkezve kérjen alamizsnát éhező családjának. Ily elbánást a nemzet napszamosai nem érdemelnek.

Hogy az ilyen eset elkerülhető legyen, a nyugdíj-jogosultságnak az

ötödik év betöltésekor kell kezdődnie, még pedig 5 év után 40%-a a fizetésnek és azután minden évben 2% emelkedés és 35 év után teljes nyugdíj.

Az 50% hozzájárulás a fizetés emelkedésnél szintén törlendő, mert ez különösen a multban nagyon is igazságtalan volt, most pedig a nyugdíj alap már oly tetemes, hogy nem is kell valami nagy matematikusnak lenni és még is kiszámíthatjuk, hogy elbirja a nyugdíj kiadásokat enélkül is, főképp ha hozzá vesszük, hogy az évi járulék nem 2%, hanem 3% legyen.

Nem találjuk helyesnek azt sem, hogy a nőtanítók után, ha a férj is tanító, a gyermekek segélyt nem kapnak, mert a férfi a családfentartó. Egyenlő terhek után, egyenlő jogok járnak. Míg az anya élt, több volt a jövedelem, mikor az anya meghalt, nemcsak a jövedelem csökkent, hanem a kiadás növekedik. Ha tehát a nőtanító is fizeti az évi járulékát, viseli a terhet, jogos, hogy a gyermekeknek ő utána is járjon ki a segély.

Az özvegyek és árvák segélyét is humánusabb alapon kell rendezni, s itt lehetőleg, még ha megerőltetésbe kerülne is, odáig kell elmenni, hogy az özvegyet és árvákat a nélkülözéstől és elzülléstől megóvjuk, mert nem szabad az atya érdemét azzal meghálálni, hogy gyermekei kenyér nélkül szükölködjének. Annyi segélyt kell adni az özvegynek és gyermekeinek, hogy ez megfeleljen azon összegnek, mit az apa nyugdíj gyanánt kapott volna.

A nyugdíj mindnyájunk közös ügye. Itt nem szólhat semmi más érdek; itt egyek vagyunk valamennyien, ép úgy mint a hazaszeretet és kultura terjesztésénél. Fogjunk tehát kezét mindnyájan e közös ügyünk érdekében és tárjuk fel sérelmeinket, hadd lássa mindenki, akit illet, hogy mit óhajtok és mit kérünk, nemcsak önmagunkért, hanem a haza érdekében, mert mi ideális ügybuzgalommal akarjuk szolgálni a magyar nemzet szent ügyét, a nevelést és oktatást, de legyen meg nekünk is a gondtalan nyugalmunk, midőn már erőnk lankad és fogyni kezd, ne kelljen még késő vénységben is fáradtan és kimerülten a terhes munka alatt görnyedni és agg napjainkat megrövidíteni. Hadd éljünk pár évig nyugalomban is!

Dunaföldvár.

Lantos Simon.

A községi illetőségről.

Az 1886. évi XXII. t.-c. intézkedik II. fejezetében a községi illetőségről.

A világos törvényszerkesztés úgyszólván minden kommentárt feleslegessé tesz.

5. §. Minden honpolgárnak valamely község kötelékébe kell tartoznia.

Mindenki csak egy község kötelékébe tartozhatik.

A községi kötelék és az abból folyó illetőség megszűntnek csak azon esetben tekintetik, ha az illető egyén más község kötelékébe lépett.

6. §. Törvényes vagy törvényesített gyermekek atyjuk illetőségét követik.

Törvénytelen ágyból származott gyermekek azon község kötelékébe tartoznak, melybe születésük idején anyjuk tartozott.

Az örökbefogadott kiskorú gyermekek az örökbe fogadónak illetőségét követik.

7. §. A nő férje illetőségét követi és azt mint özvegy is megtartja mindaddig, míg önjogulag más községi illetőséget nem szerez. stb.

8. §. A községi illetőség település (állandó otlakás) által vagy anélkül is a községi kötelékbe való határozott felvétel által megszerezhető.

9. §. Minden honpolgárnak joga van más községbe települni.

A települő ezen szándékát azon községnek, amelybe telepedni akar, bejelenti s a község a települést csak azon esetben tagadhatja meg:

a) ha a települő ellen bebizonyítottatik, hogy büntett vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt van jogerős határozattal vád alá helyezve, vagy büntett avagy ugyanilyen vétség miatt hozott ítélet hatálya alatt áll;

b) ha a község terhelése nélkül magát fentartani nem képes;

c) ha legutóbbi állandó tartózkodása helyétől kielégítő erkölcsi bizonyítványt fel nem mutathat.

A község a telepedési szándék bejelentésének megtörténtéről igazolványt állíttat ki.

10. §. Aki azon községből, melynek kötelékében volt, más községbe költözik át, ezáltal a régi községi kötelékből még nem lép ki; *ha azonban az új községben négy évig folytonosan lakik, ennek községi terheihez járul* és ezen község ellene a 9. §. a) b) és c) pontjaiban megállapított kifogásokat ezen idő alatt nem érvényesíti ezen község kötelékébe tartozónak s az előbbi községi kötelékből kilépettnek tekintetik még azon esetben is, ha települési szándékát be nem jelentette; kivéven, ha azon községben, amelyből átköltözött, a községi terhekhez ezen idő alatt is folytonosan hozzájárult vagy ha ily hozzájárulás nélkül is ő maga előbbi községi illetőségét ugyanazon község beleegyezése mellett fentartani akarja.

11. §. Ha a települt azon község kötelékébe, amelybe áttelepedett, fel akar vétetni, e végett az illető községhez a 10. §-ban megállapított határidőn belül is szóval vagy írásban folyamodhatik s a község a felvételt *azonnal megadhatja*, azt azonban meg nem tagadhatja:

a) ha a települt a községben két évig állandóan lakott;

b) ha ezen idő alatt ugyanott *községi adót fizetett* vagy ennek nemlétében közterheket (közterhek alatt, itt községi közterheket ért a törvény) folytonosan viselt;

c) ha időközben a 9. §. a) b) és c) pontjai alatt érintett kivételek alá nem esik.

16. §. Azon esetekben, melyekben az illetőség a fentebbi §§-ok alapján ki nem deríthető, a kérdés alatti egyén saját személyére nézve a következő rendben figyelembe veendő alapon utaltatik azon község kötelékébe:

a) melyben adót fizet,

b) melyben született,

c) melyben az utolsó öt év alatt leghosszabb ideig tartózkodott;

d) a lelelenc, melyben találtatott;

e) a hadseregben való szolgálatra előállítva volt vagy önként belépett egyén azon községhez tartozónak tekintetik, amelyből előállított, illetőleg önként belépett.

Ha azonban egy egész család illetősége van kérdésben és az atya illetősége már a fenti pontok egyike alapján meg van állapítva vagy egyidejűleg állapítandó meg, valamennyi családtagra nézve, a netán már más illetőséget szerzettnek kivételével, az atya illetősége irányadó.

Ha valamely község vonakodik az illetőséget elismerni, az egy járásbeli községekre nézve első fórum a főszolgabíró, második a vármegye alispánja, harmadik a közigazgatási bizottság, melynek határozata ellen panasz adható be a M. Kir. Közigazgatási Bírósághoz.

Ugyanazon törvényhatóság különböző járásaira nézve az alispán, törvényhatósági joggal felruházott városokra nézve pedig a tanács dönt első fokban, a közigazgatási bizottság másodfokban és a Közigazgatási Bíróság harmadfokban.

Különböző törvényhatóságok között az illetőségi vitát a Belügyminiszter dönti el, kinek határozata ellen panasz adható be a Közigazgatási Bírósághoz.

Bár a törvény világosan rendelkezik, egy adott példával mégis megvilágítandónak találom a kérdést:

Ha X. Y. tanító Veszprémben született és atyja veszprémi illetőségű, ő is veszprémi illetőségű marad még akkor is, ha 20 évig esetleg a pécsi iskolánál tanított volna, kivéve, ha kérelmezte volna a veszprémi községi kötelékből való elbocsátását és a pécsibe való felvételét.

Igaz ugyan, hogy a 10. §. szerint, ha valaki négy évig folytonosan lakik egy helyben, hallgatag is megszerzi ezen hely illetőségét, de csak az esetben, ha ezen hely községi terheihez járul. Minthogy azonban a tanító a törvény alapján mentes a községi adó fizetése alól, a 10. §. alapján egyszerű 4 évi egy helyben tartózkodás által nem nyer illetőséget.

Ha azonban a községnek nincs kifogása ellene, egy percnyi otttartózkodás és egy fillérnyi adó hozzájárulás nélkül is felvehet valakit kötelékébe.

Nem is kételkedem, hogy egy község sem gördít akadályt az elé, hogy tanítója kötelékébe felvétesse magát.

Amennyiben nehézségek merülnének fel a felvétel körül vagy hosszabb időbe kerülne, úgy a legegyszerűbb és leggyorsabb a születési helyről beszerezni az illetőségi bizonyítványt, amelyet a 17. §. alapján köteles a község kiállítani vagy az ügyet az illetőség megállapítása végett a felsőbb hatósághoz felterjeszteni.

Dr. Csukási Mór.

Szerkesztői megjegyzés. Dr. *Csukási Mór* ügyvéd úr kérésünkre a községi illetőség kérdésének e szakszerű fejtegetésében felvilágosítást akar nyújtani mindazon kartársainknak, kiknek nehézségeik vannak a szükséges illetőségi bizonyítvány megszerzésénél, amellyel magyar honosságukat bizonyítanák, és kik emiatt hozzánk fordultak tanácsért.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

a) Belföld.

Elnök-szerkesztőnk tájékoztatást kíván nyújtani tagjaiknak arról, hogy mely kérdések foglalkoztatják az ország tanítóságát időről-időre. A különböző helyeken megjelenő vidéki tanügyi lapok hű tükröi a tanítóság gondolkörének. Ezért lapunk jelen számában új rovatot nyit a szerkesztőség: A magyar nyelven megjelenő tanügyi lapok szemléjét. Rövid kivonatban közli a rovatvezető az értékesebb, általános érdeklődésre számot tartható cikkek tartalmát. Sulyt kíván fektetni arra a momentumra: vajjon az egyes cikkek tartalma vonatkozásba hozható-e a zsidó iskola belételeivel. Ezeket a zsidó tanügynek érdekében ennek megfelelően domborítja ki. Megjegyezni kívánja, hogy a Néptanítók Lapjából referadát nem közöl. Feltételezi ugyanis, hogy ezt a lapot, amely minden iskolához jár, minden tanító elolvassa.

Általános igyekezet mutatkozik arra nézve, hogy a pedagógia terén felmerült újabb tudományos irányt: a kísérleti pedagógia mibenállását megismerjék, terjeszték. Biztos jele ez a magyar tanítóság haladási törekvésének.

Második kiemelkedő mozzanat, mely a beszéd- és értelemgyakorlat tanítás intenzívebbé tételét célozza. Igen sok lapban jelenik meg ily irányú gyakorlati tanítási mintalecke. Nagyon természetesen domináló helyet foglal el a társadalmi élet kérdésének tárgyalása. Ezt a socialis kérdést igen változatosan, különféle szempontok szerint vetik fel.

Kiemeljük a következő dolgozatokat.

A *Magyar Zsidó Szemle* januári száma a megszokott alaposággal szerkesztve magas tudományos színvonalú tartalommal jelent meg. A *Társadalom* részben: A helyzet. A nagygyűlés. A pesti Chewra Kadisa elnökválasztása. Társadalmi Szemle. *Junger Mór*: Bein Károly. *Pfeiffer Izsák*: Bein Károly emlékezete című dolgozatok.

Igen melegen, szeretettel emlékezik meg *Junger Bein Károly*ról. Egész élete, munkássága, egyénisége, lelkülete előttünk áll, midőn a terjedelmes közleményt átolvassuk.

Kiss Arnold dr. *Morris Rosenfeld* költeményeit mutatja be.

Schwarcz Sámuel Amerikai levélben egy új zs. szakta feltünéséről számol be.

Tudomány. Blau Lajos dr.: Újabb papirusok Assuanból. *Venetianer Lajos* dr.: Összehasonlító liturgiátörténeti tanulmány. *Heller Bernát* dr. és *Blau Lajos* dr.: A „Gesta Romanorum zsidó vonatkozásai“ című cikkhez. *Vadász Ede*: Pótlások az „Adalékok“ című cikkhez. Dr. *Lewinsky A.*: Az érsekújvári zsidó község, *Bató J. Lipót* és *Klein Sámuel*: Helyreigazítások. *Irodalom* rovatában dr. *Guttman Mihály*: Midras Jisrael-ről értekezik és az Irodalmi Szemle foglal helyet.

Kútfő. Az izr. orsz. iroda véleménye a pozsonyi jesiba ügyrendjéről . . . Az orth. félhiv. Allgemeine Jüdische Zeitung jelentése Weisz Dániel, az orth. közp. iroda titkárának haláláról, mint adalék a hazai u. n. orthodoxia történetéhez. *Irodalmi hírek. Személyi hírek* zárják be a füzetet.

A *Magyar Pedagógia* két olyan értékes dolgozatot közöl, melyek az elemi isk. tanítóságot is közelről érdeklik: *Az írásbeli dolgozatokról* és *A gyermekek esztethikai nevelése*.

Az előbbi cikk a kérdést a következő négy szempont szerint teszi vizsgálá

tárgyává: I. A fogalmazás helyes tanítása. Minden tárgy keretébe tartozik, ez a feladat és gonddal örködjünk a helyes mondatszerkezet, kiejtés, szófűzés szabályaira. Vázlatot csak az alsó fokon készítsünk, mert a felsőbb osztályokban akadályozza az önállóságot.

II. *Nehézségek.* Nem kell virágos kifejezések elsajátítására törekedni, hanem a legtermészetesebben, legegyszerűbben fejezzék ki magukat tanítványaink.

III. *Javítás.* Igen fontos kérdés ez és itt a legtöbb eltérés tapasztalható. Érdemes vele külön is foglalkozni.

IV. *Hibák.* Meg kell állapítani, mit tartunk hibának, mit nem? A gyermekek egyénisége igen sokszor megmagyaráz egyet-mást és ezt figyelmen kívül hagyni sohasem szabad.

A gyermekek esztetikai nevelésének első alapszabálya, hogy a természetet figyeltessük meg és tanítsuk meg őket látni. Akkor fejlődik, nemesül szépérzékük. Önmagában, a családi otthonban, az iskolában mindig keresse a szépet, az izlésest. Minden művészeti tárgyat csak tökéletességében tárjuk a gyermek elé a fokozatok betartása mellett.

A Beszterczen megjelenő *Tanügyi Értesítő*-ben értékes dolgozat jelent meg Tamás Károly, polg. isk. tanártól: *A pedagógia legújabb iránya.* A Wundt experimentális pszichológiája alapján keletkezett irányt kritizálja; miért nem jósol nagy jövőt a kísérleti pedagógia gyakorlati értékének. Vizsgálódásait Lay legújabb didaktikai fejtegetéseivel erősíti meg és ugyancsak ezzel szembe is állítja. Ez a cikk kiválóan illusztrálja: mennyire foglalkoztatja a vidéki tanügyi embereket ez az új irány.

A Kolozsvárott megjelenő *Család és Iskola* Dr. Cholnoky Jenő, egy. tanár előadását kivonatolta. *A földrajz tanításáról.* Igaz, hogy leginkább a középiskolára vonatkozik előadásában kifejtett módszere, de az előadó kiváló egyénisége biztosít arról, hogy előadásában mi is találunk elég megszívlelni valót. Különösen ott, hol a népiskola már teljes hatosztályú. Nagy és kiváló súlyt kell helyezni a külföldi és honi ipari és kereskedelmi mozzanatok összehasonlítására. A gazdasági fejlődésünket mozditja elő az a tanító, ki a földrajzt s társadalmi viszonyok helyes ismeretével tanítja és állítja egymás mellé a közelfekvő és érintkező országok viszonyait. Az adatokat ne halmozzuk, de bizonyos arányban ezekre már az általános tudás szempontjából is szükség van. A városokat az ország fizikai területeinek csoportosításával tanítsuk, hogy az ország térképét az emlékezetben állandósítsuk. Igen fontosnak minősíti előadó a fizikai földrajzot és ennek alaposabb ismertetését kívánja. Általában a földrajz-tanítás mintegy összegyűjtő helye legyen az összes ismeretágaknak.

Az Eperjesen megjelenő: *Magyar Kisdiednevelés és Népoktatás* kövendő példát nyújt arra, hogyan kell az általános művelődés fokozásához a tanítóknak közreműködniük. Az analfabéta felnőttek oktatására tanfolyamot nyit, amelynek kiadásaihoz maga a Közművelődési Egyesület is hozzájárul. A tanfolyamot vezető tanítókat díjazza.

Igen érdekes ismertetést közöl a Deésen megjelenő *Tanügyi Tanácskozó* a román kartársakról. Rámutat szép társadalmi posíciójukra; vázolja a román tanítók szociális tevékenységét. Előbb azonban elmondja, hogy ezek a tanítók a nép közül valók, mert csak földmivesek gyermekeit veszik fel a képezdébe, mely 6 éves tanfolyamból áll. A képzés tisztára gyakorlati. Utmutatást adnak a társadalmi feladatoknak megoldására és e célból társadalmi pedagógiai név alatt az életben felmerülő kérdések complexumát tárgyalják elvontan és a román viszonyok megvilágításával. Kikerülve a képzőből ténylegesen vezetője lehet a népnek.

Dr. Gebhardt József a *Tornaügyben* a svéd tornarendszer kötelező oktatásáról értekezik. Továbbá igen fontosnak tartja a tornajátékot és így a játékdélután kötelező elrendelését kéri. Az elsőre megjegyezni kívánom, hogy a németországi elemi leányiskolákban igen szép eredménnyel mutatták be a svéd tornázást. Itt csak képesített tornatanítónők taníthatnak. Minden évben külön kurzust tartanak kerületenkint, melyre a még képesítéssel nem bíró tanítókat és nőket hivatalból berendelik. És csak így taníthatnak tornát az osztályaikban. A játékdélutánok pedig általánosak minden iskolában.

Pintér Zsigmond.

b) Külföld.

A városi iskolák bajai. A városi tanítónak hiányzik az összeköttetés a lakossággal, a *gyermek szülőivel*. Az apák nagyon ritkán lépik át a nagy vörös épületek küszöbét. Az iskolával való viszonyt az anya tartja fenn. De ő is csak azért jelenik meg, hogy panaszt emeljen, hogy könyvet vagy tanszereket kérjen, hogy beteg vagy rossz gyermekét kimentse vagy kiirassa. Az ő dolga az igazgató irodájában nyer elintézés. Gyermekeinek tanítóját nem is ismeri. Sok iskoladeszpota nem is fektet erre súlyt. Ellenkezőleg. „Az igazgató képviseli az iskolát a külvilággal szemben.“ *A tanító a háttérben marad*, még azon intézményeknél is, melyek szorosabbá akarják tenni a viszonyt iskola és otthon közt, mint amilyenek a *szülői értekezletek*. Ilyenkor rendszeren egy még hatalmasabb úr lép fel, a tanfelügyelő vagy iskolaszéki elnök. De nem ám mint kedves vendég, aki mint ilyen szerényen helyet foglal, hanem mint az egész intézmény hordozója, szélesen és kiterpeszkedve, mint a hold, mely körül a közönséges pedagógusok mint apró csillagocskák elhalványulnak és eltűnnek. Az iskolahatóság nem szereti, ha a tanító jelent valamit a publikumnál. Ha valaki a szokottnál jobban törődik tanítványaival, búzgósága elismerés helyett megdorgálást hozhat neki. Ezért alig lehet találni tanítót, akit szülői körökben szeretnének, ismernének, aki népszerű volna. Igazgató van olyan egypár, de nagyon kevés. *Ez a városi iskola rákfenéje*. Hiányzik a vére. A levegőben lóg. A városi tanító, ki búcsuzik hivatalától, nem mondhatja: ez és az volt az én tanítványom, én segítettem előbbre, ezt és azt adtam neki az útra. Kik az ő tanítványai? Hol vannak? A gyermekek átírása úgy dobálja őket egyik iskolából a másikba, egyik osztályból a másikba, mint a nem igaz jószágot. De nem ritka eset a tanítók áthelyezése sem. A bürokratának teljesen mindegy, hogy a tanító az A) vagy a B) utcai iskolában tanít.

A tanítás nem mulatság, még annak sem, aki tud a gyermekekkel bánni. Vannak született nevelők, kiket az ifjúság akaratlanul követ és kik a legnehezebb dolgot is elérni tudják. Az ilyen osztályon örökös napfény nyugszik. A gyermekek szerencsétlenek, ha nem mehetnek iskolába. De aki nincs megáldva ilyen természeti adományokkal, annak a tanítás nehéz hivatás. De nehezebben nyomják a hivatalos kötelek: egy kényelmetlen főnök, aki kicsinyes felfogással és pedanteriával uralkodik az iskolában. És a tanítónak *tömérdek ellenőre és főnöke van*. Az ő számára nem alkalmazható a mondás: Senki sem szolgálhat két úrnak. A pap felügyel a hittantanításra, a tornaszakfelügyelő a tornát, a rajzszakfelügyelő a rajzot, az ének-
szakfelügyelő az énektanítást, az iskolaorvos a tanulók egészségi állapotát őrzi ellen. És most jönnek csak a valóságos főnökök; az igazgató, a tanfelügyelő, az iskolaszék, az ügyosztály, a miniszterium. A tanításban nincs pontosan meghatározott munka sem a formára, sem a tartalomra nézve. A tökéletesség fokmérője csak szubjektív ítélet alapján állapítható meg. Minden iskolalátogató másképen ítél és mindegyik jogosnak tartja, hogy az ő személyi nézetei törvénynek és szabálynak tekintessék. Ha a tanító ezzel szemben saját nézetének is akar kifejezést adni, legyen mindenre elkészülve. Ha még anyagilag független, nem reflektál előléptetésre és kitüntetésekre, akkor még hagyján, de ha van várni és remélni valója, kénytelen legszentebb meggyőződését főnöke szeszélyének alávetni. Ez pedig nehezebb kereszt, mint egy tucat rossz kölyköt a jó útra téríteni. És minél nagyobbak az iskolák, minél többször változtatnak a gyermekek gazdát, annál kisebb lesz a tanító egyénisége. Hány fővárosi tanító mint az elveszett paradicsomra tekint vissza falusi iskolájára. Ott nem voltak átírások, áthelyezések, sem tananyagbeosztások hetekre és napokra. A tanító volt az iskola. Az előírások csak a célt jelölték meg. Az utat megtalálni és az ifjúságot rávezetni, az már az ő dolga volt. Itt ő kapitány, kormányzó és matróz volt egy személyben. Ha az iskolahajó jól tette meg útját, ez az ő érdeme volt. A világvárosban az egész másképen van. Itt az egyes tanító csak egy kerék a gépezeten, eszköz másnak a kezében, ma egy másikban, mint tegnap és holnap talán ismét másban. Ha valami nem úgy történik, ahogy kellene, az az ő számlájára lesz írva. De kiváló sikereknél az érdem első sorban a „vezetőség“, amely az iskolát a közönséggel szemben képviseli. Akkor a tanító csak megtett mindent, ami „kötelessége“ volt. (I. Teros: „Berliner Lehrer.“)

Rózsa Ede.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A közp. választmány 1908. január hó 30-án rendes ülést tartott, melyből a következőket jelentjük:

Elnök: Stern Abrahám.

Jegyző: Pintér Ignác.

Jelen voltak: Adler Simon, Balla Bernát, Bárd Rezső, Biró Samu, Dr. Braun Salamon, Csukási Fülöp, Dóri S. Zsigmond, Földes Lipót, Kuttner Miksa, Pintér Zsigmond, Révai Miksa, Rózsa Ede, Schichtancz Ármin, Tolnai J. Béla és Wolf Ármin.

Távollétüket kimentették: Barna Jakab, Csajági Béla, Győri Adolf, Herczka Gusztáv, Kornfeld Gyula, Lederer Abrahám, Mandl Bernát, Ózer Zsigmond és Székely Lajos.

1. Elnök megnyitja az ülést, felolvastatja az 1907. december 19-én tartott közp. választmányi ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány megjegyzés nélkül hitelesít.

2. Elnök a következőket jelenti:

a) *Kohner* Zsigmond udvari tanácsos, a pesti izr. hitközségnek volt elnöke, egyesületünknek alapító és tiszteletbeli tagja elhunyt. A megboldogult felekezetünknek hosszú időn át kiváló vezető tagja volt, ki a közélet terén is hasznos munkásságával nagy érdemeket szerzett. Egyesületünk vezetősége a temetésen képviseltette magát, a gyászoló családhoz részvétiratot intézett.

A választmány részvétének a mai ülés jegyzőkönyvében ad maradandó kifejezést.

b) *Fischer* Márk, a pesti izr. hitközségi elemi fiiskola nyugalmazott tanítója, f. hó 24-én, 74 éves korában hirtelen elhunyt. A megboldogult egyesületünknek megalapítása óta buzgó tagja volt, 37 éven át szorgalommal a zsidó tanügyet, szeretetre méltó egyéniségével kartársainak szeretetét és felettes hatóságának becsülését vívta ki magának.

Egyesületünk vezetősége a temetésen testületileg vett részt és dr. *Braun* Salamon, ki a pesti izr. hitközségi fiiskola tantestülete nevében megható gyászbeszédben búcsuztatta az elhunytat, egyesületünk nevében is megemlékezett a megboldogult érdemeiről.

c) *Goldberg* Majer, a pesti izr. hitközségnek 30 év óta vallásoktatója, egyesületünknek egyik alapító tagja f. hó 30-án, 64 éves korában hosszas szenvedés után elhunyt. A megboldogult 40 éven a zsidó felekezeti tanügynek buzgó munkása volt, ki igazi hivatásszeretettel csüngött pályáján, példászerű lelkiismeretességénél, a derék ember jellemzilárdságánál fogva közbecsülésben részesült. A f. hó 31-én végbement temetésen a közp. választmány tagjai nagy számmal jelentek meg, hol *Biró* Samu közp. választmányi tag egyesületünk nevében is megható szavakkal búcsuzott el a megboldogulttól.

d) *Schön* Bernát nyugalmazott győri tagtársunk hosszabb betegeskedés után f. hó 26-án 66 éves korában meghalt. Elhunyt kartársunk neve mint kiváló jó tanító, tanügyi író országszerte ismeretes volt; sokoldalú műveltségével, temperamentumos egyéniségével és ötletességével hosszú életpályáján a közepszerűségen jóval felülemelkedett, szereplését mindenkor általános rokonszenv kísérte. Benne egyesületünk egyik kiválóan tevékeny tagját gyászolja, ki a vidéki választmánynak éveken át buzgó tagja volt.

e) *Stöckelmacher* Bernát, az óbudai hitközség vallásoktatója, egyesületünk rendes tagja, 72 éves korában elhunyt. A megboldogult igaz úgyszeretettel szolgálta hivatását, megérdemli, hogy kegyelettel őrizzük meg emlékét.

f) Elnök kegyelettel emlékezik meg továbbá *Léderer Abrahám* tanár gyászáról, mely őt nővérének, özv. *Wallerstein Nanette* úrhölgynek e hó folyamán Lipcsében, 85 éves korában történt elhalálózásával érte.

A választmány e nagyszámu halálesetről szóló jelentést mély fájdalommal fogadja, gyászát felállással jelzi, a megboldogult kartársak érdemeiről kegyelettel emlékezik meg, részvétének a mai ülés jegyzőkönyvében ad maradó kifejezést és az elhunyt kartársak hátramaradottjaihoz részvétiratot küld. Elrendeli egyszersmind, hogy az özvegyek részére az alapszabályszerű 400—400 korona özvegyi segély folyósíttassék.

g) *Kiss József* koszorus költőnk, kinek egyesületünk a Petőfi-Társaság által rendezett jubileumi ünnepségén a zsidó tanítóság nevében üdvözlő iratot küldött, meleg hangu levélben köszöni meg üdvözetünket.

Tudomásul szolgál.

h) Boldog emlékezetű lovag *Wechselmann Ignác* elhalálózásának ez idei évfordulóján (כ"א שבט) is intézkedett a vezetőség, hogy egy nyugdíjas kartársunk a szokásos kaddis-imát és méceses gyujtást végezze.

Tudomásul szolgál.

i) *Klingenberg Jakab*, pécsi nyug. igazgató boldogult anyja: *Klingenberg-Lengyel Johanna* nevére tett alapítványának ez idei kamatait az alapító által megnevezett pécsi árvagyermeknek elküldöttük.

Tudomásul szolgál.

j) *Weisz Pinkász* kiskúnhalasi kartársunknak az árva-alap javára gyűjtött és lapunk júliusi számában már kimutatott 30 koronának beküldését a választmány tudomásul veszi és nevezett kartársunknak érte köszönetet szavaz.

k) Elnök örömmel számol be a propaganda-akció újabb eredményéről és jelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta a következők léptek be egyesületünkbe alapító és pártoló tagokul:

Alapító tagokul: Dr. *Grauer Vilmosné* 200 koronával, dr. *Grauer Vilmos*, *Herzfeld Frigyes*, *Leipziger Vilmos*, *A magyar izr. kézműegylet*, *Az osztály-sorsjáték igazgatósága*, *Sváb Károly*, dr. *Stiller Mór*, *Szirmai Oszkár* budapesti lakosok 100—100 koronával.

Pártoló tagokul: Hitközségek: Dombóvár, Homonna, Kassa, Kunhegyes, Liptószentmiklós, Nagyvárad (congr.), Sebeskellemes, Trsztena; *Iskolaszékek:* Jánosháza, Pécs; *Izr. Nőegyletek:* Jászárokszállás, Nagyszombat, Pécs, *Budapest-ről:* Breuer Albert, Groszmann Miksa, Freund Vilmos, dr. Hevesi Simon, boglári Simon Jakab, Lindenbaum Mór, Neumann Vilmos, dr. Rózsavölgyi Manó, Sándor Pál, dr. Singer Jakab, dr. Stiller Bertalan és Vágó Nándor, Bettelheim Paula Sátoraljaujhely, dr. Bruck Ármin Zombor, Schreiber Ignác Eperjes, Singer Leó Érsekujvár, Wamoscher Áron Zombor 10—10 koronával, összesen 30.

Tagtársaink gyűjtéséből és egyesek adakozásaiból *egyesületi célokra* 417 korona, *az árva-alapra* 207·83 K, *az üdülő-telepre* 194·85 korona folyt be, mely összegek részletes kimutatását lapunk nyugtázási rovatában közöljük.

A választmány örömmel vesz tudomást e jelentésről, az új alapító és pártoló tagokat lelkesen üdvözli, részükre a megfelelő okmányok kiállítását elrendeli, egyszersmind jegyzőkönyvi köszönetet mond a gyűjtéseket rendező kartársaknak és mindazoknak, kik ügybuzgóságukkal és adományaikkal egyesületünk anyagi erejének gyarapításához hozzájárultak.

3. *Hajnal Jakab* titkár jelentést tesz a január havi pénztárforgalomról, mely 4778·90 K bevétellel szemben 1238·12 K kiadást tüntet fel.

Tudomásul szolgál.

4. *Hajnal Jakab* titkár jelenti, hogy lapunk legutóbbi számában közzétett felhívásunkra tagtársaink tömegesen jelentkeztek panaszos beadványaikkal, melyekben államsegély iránti kérvényeiknek késedelmes elintézése miatt szólnak fel. Az elnökség megbízásából a panaszos kartársak érdekében felkereste

a vallás- és közoktatásügyi miniszterium VI/b. ügyosztályának illetékes miniszteri tanácsosát és minden egyes esetben megsürgettük az elintézést. A miniszteri tanácsos megnyugtató választ adott.

Örvendetes tudomásul szolgál.

5. A *pedagógiai bizottság* január 23-án ülést tartott és a következő ügyeket intézte el:

a) A kiadó eddigi jelentése szerint megállapította, hogy ez évben *Müller magyar ABC*, *Pintér-Sebestyén Magyar nyelvkönyv* II. rész és *Mendl Német nyelv- és olvasókönyv* magyar ajkú iskolák számára I. rész kerül új kiadásra.

A magyar ABC és német nyelvkönyv új kiadása változatlan lesz, mint-hogy ezek csak az utolsó évben lettek alaposan átdolgozva. A magyar nyelvkönyv alapos átdolgozására nézve megbizta *Dőri S. Zsigmond* budapesti, *Gerő Ignác* nagyszombati és *Gárdos Mór* sátoraljaujhelyi tagtársakat, hogy a szerzők javaslatai alapján állapodjanak meg, tekintettel az irányelvekre, melyeknek figyelembevételével az I. rész lett átdolgozva; megállapodásaikat pedig terjesszék a bizottság elé.

b) A bizottság örvendetes tudomásul veszi *Kúti Zsigmond* körelnök jelentését, hogy az *Alföldi kör* március 17-én Nyiregyházán ülést tart. Tekintettel ezen ülésre és a legközelebb tartandó többi fiókköri ülésre, a bizottság a tételek egész sorozatát állapítja meg azon célból, hogy a fiókköri elnökök a tárgysorozat összeállításánál azokból válogassanak, tekintettel a kör speciális viszonyaira, természetesen oly értelemben, hogy ők maguk is a helyi szükséglet szerint egyéb kérdéseket is felvehetnek a programba. A választmány azonban fentartja magának azt a jogot, hogy az így összeállított programot a körelnökök javaslatai alapján végleg megállapítsa.

A tételek a következők:

1. A hitoktatás módszere a zsidó elemi iskolában, tekintettel eddigi fogyatékoságaira.

Alapgondolat: Hogyan kell a világi tantárgyaknál kipróbált didaktikai elveket és módszereket a hitoktatás tantárgyainak tanításánál applikálni?

2. Mit várhat a zsidó iskola az 1907. XXVII. t. c.-től?

Tagozódás: mily előnyöket és mily veszedelmet.

3. Új eszmék és törekvések a pedagógia terén.

Alapgondolat: Mit várhat ezektől a tanítási gyakorlat.

4. Továbbképző kurzusok a vidéken a helyi szükségletre való tekintettel.

A helyi szükséglet alatt a fiókkör speciális viszonyait kell érteni, a kurzusok pedig ama fiókkörünk tagjai számára a kör területén volnának rendezendők.

5. Az oktatás mely részeiben van a könyv nélkül való tanulás helyén és mi annak helyes módja?

6. A népiskola hygienája, különös tekintettel a zsidó iskolában eddig észlelt fogyatékoságokra.

7. A nyugdíjtörvény revíziója.

8. Mintatanítások;

a) A bibliafordítás vagy a bibliatörténet köréből.

b) A földrajz vagy természetrajz köréből, a szűkebb értelemben vett helyi viszonyokra való tekintettel.

9. Zsidó leányegyesületek szervezése, a fiókkörök viszonyaira való tekintettel.

A választmány a pedagógiai bizottság előterjesztéséhez egyhangulag hozzájárul.

6. Az elnökség jelenti, hogy a *jogvédő-bizottság* január hó 12-én ülést tartott és a következő ügyeket intézte el:

a) Több tagtársnak kérésére az illetékességi bizonyítvány megszerz-

hetése ügyében *Dr. Csukási Mór* budapesti ügyvédtől jogi tanácsot kér, ki részletes utbaigazítást közöl lapunk februári számában.

b) Egy vidéki tagtársunk állásának véglegesítése ügyében az illetékes hitközségnél eredményesen közbenjárt.

c) Egy vidéki hitközségre a polgári község által sérelmesen kivetett iskolaadó ügyében jogi tanácsokat adott.

d) Egyik hitközség államsegély iránti kérvényének elutasításában a jogvédő bizottság sérelmet lát, felkéri tehát az elnökséget, hogy az elutasító végzés elleni felfolyamodásban a hitközségnek, illetve tanítónak segítségére legyen.

A választmány a bizottság intézkedéseit helyeslőleg tudomásul veszi, *Dr. Csukási Mór*nak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz a felmerült esetekben való intézkedésekre nézve az elnökséget kéri fel.

7. A rendes tagok névsorának megállapítására kiküldött bizottság nevében *Biró Samu* jelenti, hogy a beérkezett halasztási kérvények figyelembevételével 10 tagnak a kért halasztást megadni javasolja, míg 53 tagot, a február 1-jén megjelenő névsorból hátralékuk miatt alapszabályaink 10. és 11. §-ai értelmében kihagyni volt kénytelen.

A választmány tudomásul veszi a bizottság jelentését, megállapodásaihoz hozzájárul, egyuttal elhatározza, hogy amennyiben a februári névsorból kihagyott tagok hátralékaikat febr. 20-dikáig 6 koronáig törlesztik, őket a márciusban megjelenő pótkimutatásba felveszi.

8. Egy vidéki tagtársunk — most már negyedizben 8 koronát küldött be egy szegény tanító tagdíjának fedezésére.

A választmány jegyzőkönyvi köszönetet mond e tagtársunknak és a 8 koronát egy segélyre szoruló hátralékos kartárs javára írja.

9. *Csukási Fülöp*, mint az árvabizottság előadója, beterjeszti az árvasegélyekre kiírt pályázat folytán beérkezett 16 folyamodványt.

A választmány az árvabizottság és az elnökség javaslatára a következő árvasegélyeket ítélte oda:

1—2. Néhai *Deutsch Samu* volt szegedi tanító *Ernö* nevű árvájának és néhai *Bodrogi Ignác* volt zentai tanító *Andor* nevű árvájának 100—100 koronát a lovag *Wechselmann Ignác és neje* szül. *Neuschloss Zsófia*-árvaalapítványból.

3—4. Néhai *Vajda Ignác*, a pesti izr. hitk. polgári fiúiskola volt tanára *Imre* nevű árvájának és néhai *Weinberger Mór* volt vásárosnáményi tanító *Gábor* nevű árvájának 100—100 koronát a *megyeri Krausz Lajos*-árvaalapítványból.

5. Néhai *Gimes Simon*, volt miskolci tanító *Miklós* nevű árvájának 100 koronát az *Ózer Zsigmond*-árvaalapítványból.

6. Néhai *Gottlieb Márk*, volt ungvári tanító *Károly* nevű árvájának 100 koronát a *Singer Izrael*-árvaalapítványból.

7. Néhai *Salamon Nátán*, a pesti izr. hitközség volt hitoktatója, *Edit* nevű árvájának 103 koronát a *Reif Jakab* árvaalapítványból.

8. Néhai *Sebők Gábor* volt abádszalóki tanító egyik árvájának 120 koronát a *Wahrman Mór*-árvaalapítványból.

9—12. Néhai *Borsódi Miksa* volt ürményi tanító *Imre* nevű árvájának, néhai *Kolozsvári Izsó*, volt vágújhelyi tanító *Dezső* nevű árvájának, néhai *Schwarcz Lipót*, volt kassai tanító *Mariska* nevű árvájának és néhai *Spitzer József*, volt bajai tanító *Imre* nevű árvájának 100—100 koronát az egyesületi árvaalapból.

13. Néhai *Grünwald Rafael*, volt gyomai tanító *Frigyes* nevű árvájának 50 koronát a lovag *Wechselmann Ignác* árvaalapítványból.

14. Néhai *Polnauer Miksa*, volt vágújhelyi tanító *Elvira* nevű árvájának 40 koronát a *Kohn-Schwerin Ignác* árvaalapítványból, mely összeget a választmány még 20 koronával toldott meg az egyesületi árvaalapból.

15—16. Néhai *Löwinger Bertalan*, volt hevesi tanító *Kornélia* nevű

árvájának és néhai *Reményi Aladár*, volt rácalmási tanító *Ilona* nevű árvájának 40—40 koronát az *egyesületi árvaalapból*.

A megyeri *Krausz Lajos* és *Kohn-Schwerin* árvaalapítványok kamatainak odaitélése ügyében hozott határozatát a választmány végső döntés végett a megyeri *Krausz Lajos Végrendeleti Végrehajtó Bizottsághoz*, illetve *dr. Kohn Sámuel* főtisztelendő főrabbi urhoz terjeszti fel.

10. Elnök bemutatja a *Léderer Ábrahám*-alapítvány kamataira kiírt pályázat folytán beérkezett 11 folyamodványt; egyuttal jelenti, hogy *Léderer Ábrahám* ez idén is 20 korona adománnyal toldotta meg ez alapítvány kamatait és hogy már eleve hozzájárult a központi választmánynak most hozandó döntéséhez.

A választmány *Steinwurtz Ignác* nagyperkáti kartársnak ítélte oda az alapítvány kamatait, ki az ősszel a helységében dülő tüzvész alkalmával leégett és kinek 9 gyermeke közül egyik leánya menyasszony.

11. Elnök beterjeszti a *Jókai Mór*-alapítvány kamataira kiírt pályázat folytán beérkezett 9 folyamodványt.

A választmány beható eszmecsere után a magyarosítás terén okmányilag kimutatott, évtizedeken át szerzett érdemeket figyelembe véve, a *Jókai Mór*-alapítvány 100 korona kamatait exponált nemzetiségi vidéken működő *Weisz Zsigmond* trsztenai (Árva m.) tagtársunknak ítélte oda.

12. A választmány a következő segélyeket szavazza meg:

Egy vidéki rendes tagnak 6 heti betegsegély címén 60 koronát; 1 vidéki tagnak 6 heti betegsegély címén 60 koronát, mely összeget tekintettel feleségének hosszas betegségére 40 korona rendkívüli segély címén 100 koronára egészít ki; egy volt fővárosi tagtárs özvegyének, ki ez idő szerint még semmiféle nyugdíjat nem kap, rendkívüli segély címén 50 koronát; egy vidéki nem tag özvegyének 25 koronát. Összesen 235 koronát.

Egyszersmind tudomásul veszi a választmány elnök által nem tagoknak rövid uton négy esetben adott 50 korona segélyezést.

13. A választmány a következő új tagokat veszi fel:

1. *Czeisler Jenő* kiskúnmajszai tanítót, 35 éves, utánfizetés nélkül, amennyiben oklevele megszerzésének idejét hitelesen igazolja.

2. *Faragó Vilmos*, székesfőv. polg. iskolai tanárt, 31 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

3. *Fodor Adolf*, lázi (Trencsén m.) tanítót, 24 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

4. *Gárdos Gézá*t a pesti izr. hitközség hitoktatóját, 25 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

5. *Krausz Lajos* vésztoi tanítót, 21 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

6. *Pick Jakab* lipótszentmiklósi tanítót, 44 éves, 48 korona utánfizetés kötelezettsége mellett azon megszorítással, hogy koránál fogva alapszabályaink szerint csak 200 korona özvegyi segélyt biztosít.

Az újonnan felvett tagok felvételi okmányaikat csak a f. évre járó 8 kor. tagsági díj lefizetése után kapják meg.

Levelezés.

Az Országos Izr. Tanító-Egyesület tekintetes Elnökének Budapesten.

Az Országos Izr. Tanitegyesületnek negyvenéves írói pályám jubileumán hozzám intézett lelkes sorait hálásan köszönöm. Örömmel és szeretettel láttam a magyar zsidó tanítókat azok között, akik ezzel az alkalommal irántam jóindulatukat kifejezték. Kérem, őrizték még számomra továbbra is azt a rokonszenvet, mely nekem mindig a legkedvesebb és legértékesebb marad.

Mély hálával

alázatos szolgáljuk.

Budapesten, 1908. január hó közepén,

Kiss József.

Értesítés.

Az Orsz. Izr. T. E. Alföldi fiókkörének t. tagjait értesítjük, hogy a Szolnokon hozott határozathoz képest a fiókköri ülést az idén f. év márc. hó 17-én, azaz פורים első napján Nyiregyházán tartjuk meg.

Felkérjük a fiókkör t. tagjait, akik ez ülésünkben résztvenni óhajtanak, hogy ebbeli szándékukat február hó 15-ig levelező-lapon alulírott elnökséggel közölni sziveskedjenék, annyival is inkább, hogy a központi választmány annak idején felhívást intézhessen az illető iskolafentartó hitközséghez az utiköltség megadása tárgyában.

Egyben kérjük a t. tagtársakat, hogy f. év márc. hó 8-ig sziveskedjenek *Fábián* Ferenc tagtársunkkal, vagy *Bónis* Menyhért társelnökkel Nyiregyházán levelező-lapon eljövételüket tudatni, hogy e kartársaink a bankett és szállás dolgában intézkedhessenek.

Lippe József
a fiókkör jegyzője.

Kúti Zsigmond
a fiókkör elnöke.

1908. évi jan. hóban befolyt tagdíjak és gyűjtések kimutatása.

a) Alapító tagdíjak:

Dr. Grauer Vilmosné, Budapest	200.—	Osztálysorsjáték igazgatósága, Bpest	100.—
Herzfeld Frigyes,	100.—	Sváb Károly, Budapest	100.—
Izr. kézműegylet, Budapest	100.—	Szirmai Oszkár,	100.—
néh. Kohner Zsigmond örökösei	400.—	Összesen	1200.—
Leipziger Vilmos, Bpest	100.—		

b) Pártoló tagdíjak.

Ádler Ignác, Szolnok	10.—	Izr. hitk., Szentés	10.—
Balog Armin, Bpest	10.—	" " Ujvidék	10.—
Bettelheim Paula, Sátoraljaujhely	10.—	" " Trsztena	10.—
Brauer Albert, Budapest	10.—	" Iskolaszék, Jánosháza	10.—
Dr. Bruck Ármín Zombor	10.—	" " Pécs	10.—
Chewra Kadischa, Győr	10.—	" " Verbó	10.—
Jánosi Engel József, Pécs	10.—	" Nőegylet, Nagyszombat	10.—
Groszmann Miksa, Budapest	10.—	" " Pécs	10.—
Dr. Herzog Manó, Kaposvár	10.—	" " Zólyom	10.—
Dr. Hevesi Simon, Budapest	10.—	Simon Jakab, Budapest	10.—
Izr. hitk., Besztercebánya	10.—	Krámer Marcell,	10.—
" " Csaba	10.—	Lindenbaum Mór, Bpest	10.—
" " Dombóvár	10.—	Radó Gyula,	10.—
" " Jászárokszállás	10.—	Rózsavölgyi Manó,	10.—
" " Kassa	10.—	Singer Leó Érsekújvár	10.—
" " Kunhegyes	10.—	Sándor Pál,	10.—
" " Liptószentmiklós	10.—	Dr. Singer Bernát, Szabadka	10.—
" " Liptórózsahegy	10.—	Vágó Nándor, Budapest	10.—
" " Nagyvárad (neolog)	10.—	Wámoscher Áron Zombor	10.—
" " Sebeskellemes	10.—	Összesen	400.—
" " Szeged	10.—		

c) Rendes tagdíjak.

	1908 kor.	hátr. kor.		1908 kor.	hátr. kor.
Adler Samuel, Boldogasszony	—.—	8.—	Berger Mór, Vác	—.—	8.—
Altmann József, Gyulafehérvár	—.—	4.—	Berger Vilmos Sárbogárd	—.—	8.—
Barna Jónás, Budapest	—.—	8.—	Bernhárd Mór, Trencsén	8.—	—.—
Baumhorn Ede, Szolnok	—.—	8.—	Bischitz Mór, Érsekújvár	4.—	4.—
Bálint Dávid, Kurima	2.—	6.—	Blau Henrik, Pápa	—.—	10.—
Bányai Jakab, Nagybecskerek	—.—	8.—	Blum Salamon, Újverbász	—.—	8.—
Beregi Nátán, Moór	—.—	8.—	Dr. Braun Salamon, Budapest	—.—	8.—

	1908 kor.	hátr. kor.		1908 kor.	hátr. kor.
Braunberg Manó, Zsolna...	8.—	—.—	Lantos Simon, Dunaföldvár	—.—	4.—
Brenner Henrik, Nyitra ...	—.—	8.—	László Simon, Budapest	—.—	8.—
Bricht Nándor, Liptórózsahegy	—.—	8.—	Lebovics Izsák, Oliszka ...	—.—	6.—
Bródy Béla, Nagymegyér	2.—	—.—	Léhner Lipót, Besztercebánya	—.—	8.—
Buxbaum Ármin, Pozsony ...	8.—	—.—	Lengyel Samu, Homonna	8.—	—.—
Csajági Béla, Bpest ...	—.—	8.—	Lévai Izor, Budapest ...	—.—	8.—
Csukási Fülöp, Budapest	—.—	8.—	Leitersdörfer Józs., L.-Rózsahegy	—.—	8.—
Donáth Dávid, Beled ...	8.—	—.—	Liebermann Samu, Tokaj... —	—.—	8.—
Donáth Nándor, Budapest ...	—.—	8.—	Ligeti Fülöp, Homonna	2.—	12.—
Dóri S. Zsigmond, Budapest	—.—	8.—	Lippe József, Debrecen ...	—.—	8.—
Elzász Manó, Liptórózsahegy	—.—	8.—	Lövy Mór, Igló ...	8.—	—.—
Feledi Mór, Bátorkesz ...	—.—	8.—	Mendl József, Párkány...	—.—	8.—
Fischer Ignác, Nyitra... —	4.—	4.—	Natonek Dezső, Vác ...	—.—	8.—
Fischer Mór, Nagybecskerek	—.—	8.—	Neumann Vilmos, Tiszabő	—.—	4.—
Fleischer Ferenc, Bajmók ...	—.—	8.—	Offenberger Salam., Mocsonok	—.—	8.—
Földes Samu, Szentés ...	—.—	8.—	Östreicher Miksa, Pozsony	—.—	8.—
Földesi Joachim, Budapest	8.—	—.—	Pfeiffer Mór, Pápa ...	—.—	8.—
Friedmann Márton, Farád	—.—	8.—	Pollák Jakab, Mezőberény ...	—.—	8.—
Frisch Gyula, Hajdusámson...	—.—	8.—	Polgár Gyula Enying ...	—.—	8.—
Frommer Henrik, Vassimony	—.—	8.—	Polgár Mór, Trencsénteplic	—.—	8.—
Fuchs Vilmos, Szeged ...	—.—	8.—	Rakofszky Dániel Vágszered ...	—.—	8.—
Galandauer (Salgóné) Irma, Szabadka ...	—.—	8.—	Reich Sámuel, Budapest ...	—.—	8.—
Gere Antal, Ozora ...	—.—	8.—	Rosenberg Salamon, Mátészalka	—.—	8.—
Glücksman L., Sz.-Fehérvár	—.—	8.—	Sasvári Béla, Pécs ...	8.—	—.—
Gráf Adolf, Érsekújvár ...	—.—	8.—	Sebestyén Dezső, Nagyvárad...	—.—	8.—
Gruber Jenő, Sátoraljaujhely	—.—	8.—	Serlegi Márk, Csurog ...	8.—	—.—
Grünberger Lipót, Bpest	—.—	8.—	Dr. Simonyi Jenő, Budapest ...	—.—	8.—
Halász Nátán, Budapest ...	—.—	8.—	Singer A. Henrik, Budapest ...	—.—	8.—
id. Hartmann Sámuel, Budapest	8.—	—.—	Sonnenschein Zsigmond, Eszék	8.—	—.—
Heller A. Lipót, Czabaj ...	—.—	8.—	Sós Simon, Léva ...	—.—	8.—
Herczka Gusztáv, Bpest ...	—.—	8.—	Sugár Ferenc, Tápiószele ...	—.—	8.—
Hochenberg Vilmos, Nagybittse	—.—	8.—	Sugár Mór, Kaposvár	—.—	8.—
Horn Lipót, Báth ...	—.—	8.—	Schäffer Lipót, Békés ...	—.—	8.—
Kalmár Dávid, Óbecse	—.—	8.—	Schichtancz Ármin, Budapest...	—.—	8.—
Kanizsai Mór, Ujpest... —	8.—	—.—	Schischa Adolf, Pápa ...	—.—	8.—
Kardos Samu, Szombathely ...	—.—	8.—	Schlesinger Ármin, Miskolcz ...	—.—	4.—
Kálmán Etel, Nagyvárad... —	8.—	—.—	Stahlberg József, Pásztó ...	—.—	8.—
Kemény Károly, Ny.-Zsámbokrét	—.—	6.—	Steinwurz Ignác, Nagyperkáta	—.—	8.—
Kesztenbaum Márton, Kiskun- félegyháza ...	8.—	—.—	Szabó Lipót, Csurgó ...	8.—	—.—
Klein Ármin, Ujkécske	8.—	—.—	Szabó Lipót, Arad ...	2.—	—.—
Klein Gyula, Lócse ...	—.—	8.—	Székely Lajos, Budapest ...	8.—	—.—
Klein Lipót, Ujverbász	—.—	8.—	Székely Salamon, Ujvidék... —	—.—	8.—
Klein Márk, Fogaras ...	2.—	8.—	Szigeti Sámuel, Veszprém...	8.—	—.—
Klein Salamon, Temesvár... —	—.—	8.—	Szöllösi Jenő, Budapest ...	—.—	8.—
Knopfler Sándor, S.-A.-Ujhely	2.—	6.—	Szögyi G. Vilmos, Győr ...	—.—	8.—
Kohn Bernát, Zimony ...	8.—	—.—	Szücs Jenő, Budapest ...	—.—	8.—
Kohn Miksa, Nagykároly ...	—.—	8.—	Szücs Samu, Budapest... —	—.—	8.—
Kohn Vilmos, Pozsony	—.—	8.—	Tauszky Sámuel, Budapest	—.—	4.—
Kornstein Ignác, Högyész...	—.—	8.—	Vitéz Salamon, Budapest ...	—.—	6.—
Kozma Ármin, S.-A.-Ujhely	—.—	8.—	Vitt József, Sárospatak ...	—.—	8.—
Köves Izsó, Budapest ...	—.—	8.—	Weinberger Vilmos, Szikszó ...	—.—	8.—
Krámer Simon, Dunapentele ...	—.—	8.—	Weisz Lipót, Magyarfalu	8.—	—.—
Krausz Ármin, Györsziget ...	—.—	8.—	Weisz Mózes, Miskolcz... —	—.—	8.—
Láczner Samu, Czegléd ...	—.—	8.—	Weisz Zsigmond, Trsztena	8.—	—.—
Láng Izidor, Abaujszántó ...	—.—	8.—	Wirth Henrik, Bpest ...	—.—	8.—
Lantos Jakab, Sopron ...	—.—	8.—	Wolf Adolf, Szill ...	—.—	8.—
			Züszmann Éliás, Jolsva ...	—.—	10.—
			Összesen ...	188.—	796.—

d) *Adományok.*

Braunberg Manó, Zsolna gyűjtése ...	120.—
Bricht Lipót Budapest	20.—
Eötvös N. ékszerész, Budapest	10.—
Fleischl Izsó, Budapest	5.—
Gruber Izidor, Budapest	10.—
Izr. hitk. Dunaföldvár	5.—
Izr. hitk. Jászárokszállás	23.—
Izr. hitközs., Kis-Várda	25.—
Izr. hitk. Kunmadaras	10.—
Polg. község Szarvas...	3.—
Kemény Simon, Jánosháza gy.	20.—
Kohn Bernát, Zimony	8.—
„Könyves Kálmán“ részv. társaság, Bpest	5.—
Léderer Abrahám, Budapest (20+10)	30.—
Leipziger Vilmos, Budapest	50.—
Dr. Neumann Árpád, Budapest	2.—
Popper Zsigmond, Budapest	5.—
Rechnitzer Adolf, Felsőháhot gy.	10.—
Surányi Béla, Budapest	20.—
Dr. Steigenberg Sámuel, Budapest	10.—
Stern Abrahám egyik tanítványa,	50.—
Szende Lajos, Budapest...	10.—
Szücs Zsigmond, Budapest	2.—
Wolf Gyula, Nagyszombat	6.—
Összesen	459.—

e) *Gyűjtés az árvaalap javára*

Schönberger Miksa, Zombor gyűjtés	30.—
Pártos Károly, Vasvár gyűjtés...	25.—
Bleier Jakab, Gyón	7.50
Serlegi Márk, Csurog...	14.80
Dr. Weisz Miksa, adománya Bpest	10.—
Lengyel Samu, Homonna	20.—
Fischer Lipót, L. Szt.-Miklós	20.—
Lackner Mór, Eger	3.20
Kálmán Mátyás gyűjtése, Turkeve...	10.—
Magyar Imre, Békéscsaba...	11.76
Izr. hitk. Veszprém évi járuléka	20.—
Habermann József, Eperjes	26.75
Összesen	199.01

f) *Erzsébet-alap.*

Lengyel Samu, Homonna	20.—
Lengyel Samu, Homonna, bárcagyűjtés...	4.—
Összesen	24.—

g) *Üdülő-telep.*

Chewra Kadisa Igló p. t. 5. r.	5.—
Czakó Jakab, Bártfa I. II. III. részlet	6.—
Dénes S. Sándor, Kunmadaras I. r.	2.—
Dőri Zsigmond, Bpest III. r.	2.—
Habermann József, Eperjes gyűjtés	26.75
id. Hartmann Sámuel, Bpest IV. r.	2.—
Hirschfeld Rezső, Nagykanizsa gyűjtés	40.50
Fischer Ignác, Nyitra V. r.	2.—
Izr. hitk. Nagymarton adomány	10.—
Izr. Nőegylet, Igló a. t. IV. r.	20.—
Kemény Simon, Jánosháza r.	2.—
Lengyel Samu, Homonna	20.—
Lövy Mór, Igló gyűjtés	41.—
Krausz Mór, Villány gyűjtés	10.60
Reich Sámuel, Bpest I. r.	2.—
Szabó Lipót, Arad IV. r.	2.—
Összesen	193.85

Egynéhány gyűjtés részletezése :

Braunberg Manó zsolnai tanító gyűjtése: Silleiner Spar u. Cred. Anstalt 4.—, Weisz Lajos 1.—, Izrael. Gemeinde 3.—, Hecht Márk 1.—, Waldapfel Jánosné 1.—, Löwy Samu 1.—, Wittmann Árminné 1.—, Wittmann Adél 2.—, Wittmann Dávidné 1.—, Dr. Pollak József 3.—, Dr. Kux Vilmos 3.—, Lipscher Mórné 2.—, Dr. Schauer Gyula 3.—, Langfelder Márk 2.—, Özvegy Riesz 1.—, Dr. Stern Rezső 3.—, N. N. 1.—, Baumhorn József 1.—, Leimdörfer Henrik 3.—, Glaser Márk 2.—, Glasel Paula 1.—, Heimann Zsigmond 1.—, Marmorstein Ármín 1.—, Schlesinger Pál 1.—, Stiglitz Náthán 2.—, Stössel Sándor 1.—, Grosszmann Adolf 1.—, Rettinger Ármín 1.—, Dr. Máhrer Sándor 2.—, Kux Emil 2.—, Ripper Mór 1.—, Löwy Fülöp 1.—, Hoffmann Nándor 2.—, Dr. Friedner Dávid 2.—, Munk Adolf 3.—, Weil H. N.-né 2.—, Schlesinger Samu 2.—, Dr. Spirerné 4.—, Preisz Feri 1.—, Reisz Béla 2.—, Spanyol Gábor 2.—, Dr. Ring Tivadar 3.—, Glasel Dávid 2.—, Leimdörfer Leontin 3.—, Anna Kohn 1.—, Grünauer Izidor 2.—, Schlesinger Bertalan 2.—, Schnierer Dávid 2.—, Fellemann Samu 1.—, Dr. Holczmanné 2.—, Weiner Jakab 3.—, Dr. Braun Árpád 2.—, Kohn József 2.—, Grün Gyula 5.—, Frankl & Plesz 2.—, Ida Novak 5.—, Rémi Henrik 1.—, Duschmiz Jakab 2.—, Roth Jakab 1.—, Dr. Kovács Sándor 1.—, Dr. Schlesinger 2.—, Fiefenbrunn Mór 1.—, Schwarz Josef 1.—. Összeg K 120.—

A *felsőhahóti* izr. hitközség gyűjtése: Holzer József 1 k., — Deutsch Endre 1 k., — Grünfeld Sándor —.60 f., — Schönfeld Antal —.40 f., — Stern János —.40 f., — Rosenberger Bernát 1 k., — Rechnitzer Ignácz —.40 f., Schein M. —.40 f., Ausch Ignác —.20 f., — Reich Ede —.30 f., Kohn Miksa —.20 f., a hitk. 4 k. 10 f.; összeg 10 korona.

Magyar Imre békéscsabai nyugdíjas tanító gyűjtése az árva alapra: Nádai József 2 k., — Kulpin Jakab 2 k., Klein Ádám 1 k., — Fischer és Gruber 2 k., — Hajós S. 1 k., — Viski —.60 f., — Engel Miksa —.60 f., — Árvay és Kohn —.60 f., — Adler L. —.60 f., Benjamin —.60 f., — Guttmann 1 k.; összesen 12 korona.

Schönberger Miksa zombori tanító gyűjtése: Bergmann Adolf 5 k., — Weinberger Izidor 5 k., — Bruck Samu 5 k., — Léderer Leó 3 k., — Schönberger Miksáné 1 k., — Streisinger Herman 1 k., — Schäffer Hermann 5 k., dr. Gál Rezső 5 k.; összeg 30 korona.

Bleier Jakab nyugd. tanító Gyónon gyűjtött 7 k. 50 f-t, ezekhez hozzájárultak: Schwartz Mór 1 k., — Rosenfeld Vilmos 2 k., — Bauer Lajos —.50 f., — Grün Adolf 2 k., — Schwarczkopf Samu 2 korona.

Serlegi Márk csurogi tanító gyűjtése: A csurogi izr. hitközség 2 k., — Kelemen József 1 k., — Hirschl Sándor 1 k., — Lederer Sándor —.50 f., — Hirschl Ignácz —.20 f., — Lampel József 1 k., — Kalmár Zsigmond —.40 f., — Kalmár Arnold 1 k., — Stärk Emanuel 1 k., — Spiró Jakab —.40 f., — Hauser Zsigmond —.40 f., — Roth Jakab 1 k., — Klein József —.50 f., — Kellner Sándor —.20 f., — Hirschl Dávid 1 k., — Blahm József —.40 f., — Heiduska Ignácz 1 k., — Weltmann Lipót 1 k., — Lederer József —.80 f., összeg 14 korona 80 fillér.

Lengyel Samu homonnai tagtársunknak háromszor húsz koronát kitevő pénzküldeménye azon adományból került ki, melyet *néhai dr. Ungár* Sámuel fiai, mint *Magyar* József úr leányának január hó 26-án Budapesten történt esküvőjén gyűjtött összeget, jótékony célra kezeihez juttattak.

Győri Adolf
pénztáros.

FISCHER MÁRK.

1834—1908.

Értesítünk gyászrovatában egy érdemekben megőszült veterán tanító emlékének szentelem e sorokat. *Fischer* Márk, a pesti izr. hitk. elemi fiúiskola tantestületének volt munkás tagja, egyesületünknek annak megalapítása óta lelkes közkatonája, e napokban örökre megvált tőlünk, kartársainak, barátainak nagy bánatára. Tegyük koszorut ravatalára, mely porait takarja, méltatván életpályáján bőven szerzett kiváló érdemeit.

Az 1860/61 iskolaév második felében a pesti izr. hitközség iskolája részére egy magyar tanítót keresett. Sok kitűnő képesítésű tanító közt *Fischer* is folyamodott ez állás elnyeréséért. Minthogy e pályázó nemcsak népiskolai, hanem alreáliskolai oklevéllel és egyéb okmányokkal is igazolta a tanítói pályára való kitűnő előkészültségét, de különösen azért, mivel tősgyökeres

magyarságával, a német és francia nyelvben való kitünő jártasságával a többi pályázókat fölülmúlta: a hitközség őt választotta meg. *Fischer* ezen állását 1861. évi március havában el is foglalta. A fiatal 27 éves tanító csakhamar beletalálta magát új helyzetébe és úgy előljáróságánál mint az előkelő zsidó családoknál mindinkább kedvelté lett. Az akkori időben divó Vornaleken és Franz Hermann Wurst és Kehr ismert külföldi pedagógusok által terjesztett didaktikai elvek alkalmazásával, a gyermekekkel való kitünő bánásmódjával elérte azt, hogy mintaszerű tanítónak ismerték el és ennek köszönhette azt is, hogy a főváros legtekintélyesebb családjai gyermekeinek házitanítója lett a magyar, német és francia nyelvben, de tanította a serdülő fiatalságot reálistanokban, sőt. az úgynevezett esztétikai tantárgyakban is. Irodalmi munkásságot is kezdett kifejteni; írt egy magyar nyelvtani kézikönyvet és egy történetet is az elemi iskolások használatára. Ez utóbbinak rendszere különösen abban ütött el az akkor közkezen forgott Kuttner Sándor-féle tankönyv rendszerétől, hogy a jelenkorral kezdve, visszafelé haladt a magyarok bejöveteletének, sőt Hunor és Magyar korszakáig is..

Az egyesületünk alapításával járó munkásságban is kivette a maga részét. Buzgó és munkás tagja volt a közp. választmánynak és az ad hok kiküldött szakbizottságoknak, amelyekbe különösen magyar tudásánál és érzésénél fogva rendszeresen be is választották.

Korán özvegyesre jutott édes anyjának önfeláldozásig hű fia volt; segítségére volt, hogy a nálánál fiatalabb testvéreit tisztességesen felnevelhesse, sőt egyik öcsét felsegítette az ügyvédségig, egy özvegyen maradt nővérének fiát pedig az orvosi pályáig. Nem csoda tehát, hogy családja rajongásig szerette és tisztelte. Hisz ő is élt és halt érettük. Ez a ragaszkodás, mely őt összefűzte testvéreivel, valószínűleg oka, hogy saját tűzhelyet nem alapított magának. Élete végéig agglegény maradt. Szenvedélyesen szerette a szabad természetet és amikor csak tehette, kisebb-nagyobb kirándulásokat tett egy-két barátjával a budai hegyekbe; a nagy szünidőben ellátogatott külföldre Wienbe, Badenbe, Salzburgba, Bajorországba, stb. Szülővárosába, Miskolcra, évenként elzarándokolt. Hisz ott nyugszanak szüleinek porai.

Kartársainak mindenkor a kedves *Fischer* bácsi volt élete végéig. Az újabb kor eszméitől azonban már távol állott. Korának előhaladtával nagyon is konzervatív lett. Az egyszer megszokott életmódtól el nem tért soha. Majd negyven éven át egy és ugyanazon szobában lakott. Évtizedeken át egy és ugyanazon sétákat tette naponta. Huszonhat éven át ugyanazon osztályt ugyanazon teremben tanította és midőn az iskola új épületébe átköltözött, a szokatlan díszes helyiségekkel sehogysem tudott megbarátkozni. Talán emiatt is, meg gyakori fejfájása miatt nem töltötte be teljesen negyvenévi szolgálatát, hanem már a 37. év végén megvált az iskolától és nyugalomba vonult.

Ezt a nyugalmat tíz évig élvezte, már úgy ahogy, mivel megrongált egészségi állapota miatt sokat szenvedett. Halálát szélhűtés okozta.

Ravatalánál úgy a szűkebb kartársak, mint nagyszámu barátjai lerótták a megdicsőült iránti kegyeletüket. A fiúiskola tantestülete külön gyászjelentést adott ki. Dr. *Fischer* Gyula pesti főrabbi, aki egykor a megdicsőültnek tanítványa volt, megható gyászbeszédben méltatta érdemeit, melyeket mint tanító, mint jó rokon és mint meghitt barát jellemességével, jóságával és becsületes igyekezetével szerzett, Braun Salamon dr. pedig kartársainak nevében bucsuztatta el, édes álmokat kívánván neki a mennyek világában.

Mi pedig ezekkel a sorokkal akartuk emlékét egyesületünk évkönyvében, megörökíteni, mire bőven rászolgált.

Hajnal Jakob.

Stöckelmacher Bernát.

1836—1908.

A régi tanítói gárda ismét megfogyatkozott. *Stöckelmacher* Bernát 1908. január 19-én 72. évében elhunyt. Idegen országból jött hazánkba, hogy alapos, széleskörű tudással, lelkesedéssel a tanítói hivatás iránt, meleg szeretettel a reábizott gyermekek iránt terjessze a tudást, a hitet, a műveltséget. Testestől-lelkestől tanító volt; igazi, nemes értelemben vett tanító.

A nemzeti elnyomatás idején az ilyen *Stöckelmacher* Bernátok képviselték a haladást. Ők mutatták a jövőt. A megpróbáltatások által megedződött lelkük megtudta találni azt a módot: hogyan kell tünni, hallgatva szenvedni és műveltséget, tudást, ismereteket gyűjteni. Mert az a hánytorgatott tanítói élet arra tanította őket, hogy munkásságukkal csak akkor terjeszthetnek világosságot egykoron, ha a sivár valóság fölé emelkednek eszményi magasságba. Csakis lelki, szellemi életet éltek. Ezért tudtak ők reményleni, hinni egy szebb jövőben; ezért tudtak ők lelkesedni az ideális törekvésekért; ezért tudták ők az ifjúságot ideálok követésére nevelni.

Stöckelmacher Bernát is élétküzdelmeinek egész láncolatán keresztül a hittel megerősödött józan világnézetét, a nyugodalmasabb napok elérésében vetett bizodalját átültette tanítványainak lelkébe. És amikor ezek a sóvárogva várt jobb napok végre valahára elkövetkeztek: akkor igazi műveltségének erejével igyekezett az emberi természet szülte messzebb és messzebb szálló kívánságoknak határt szabni. Mert szerény, megelégedett boldog volt családi körében; gyermekei szeretetében melegedett fel, tanítványainak elismerése és hálája üdítette fel, hatóságának megbecsülése emelte őt fel. Nem volt irigye, nem volt haragosa.

Hat éves korában jött hazánkba, Morvaországból, majd mint 13 éves ifju visszatér hazájába, hogy a héber ismeretek élesítette elméjével elsajátítsa a világi tudományokat is. 1856-ban Pesten találjuk őt, hol a kath. tanítóképzőintézetet jelesen végezte. Ettől kezdve új hazája népoktatásának szentelte életét. *Baanban* főtanító egy évig, mikor a *trencsényi* főiskola hódította el. Itt családot alapított. De már 1861-ben Mohácson van. Egy év múlva pedig már újból Pesten tanít. 1869-ben Budán működött, míg végre 1870-től kezdve nyugodalmat talál zaklatott életében. Ekkor választotta meg Ó-Buda hitoktatójává. Itt érte őt utól 1908. január hó 19-én a halál, miután 38 éven keresztül hirdette Isten igéjét. Meggyőződéses vallásosságot plántált növendékeibe. Az örök igazságokat a meggyőződés erejével ültette a gyermekek lelkébe, hogy felnevelkedve hithű istápoló legyenek felekezetük ügyének. Községe mai generációjának ő adta meg vallásos irányítását. Meggyászolta az egész hitközség. *Dr. Adler* Illés, volt ó-budai, most pesti rabbi, ki látta őt munkálkodása közepette, nem engedte, hogy más emelje ki a megboldogult érdemeit, miket felekezetünk szolgálatában ügybuzgó, ihletett fáradozásával, törhetetlen munkakedvével és lelkiismeretes pontosságával évtizedeken át szerzett. Szívhez szólóan bucsuztatta el *Bató* J. Lipót az ő hü barátját, fáradhatatlan kartársát. Kiemelte megboldogult tagtársunk hivatottságát, törhetetlen buzgóságát, lelkesedését és melegen érző szívét. Végre *Reichenberg* Miksa kartárs állította példányképül oda a tanítósnak, a zsidó hit terjesztőinek a megboldogultat. Nyugodjék békében!

P. Zs.

KÖNYVISMERTETÉS.

A gyermeki elme ép és rendellenes működése, egészségtana és védelme.
Irta Dr. Ranschburg Pál, idegorvos. Második, lényegesen bővített és átdolgozott kiadás, 2 melléklettel és 32 szövegképpel. Budapest, 1908. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. kiadása. Ára 6 korona. 247 lap.

A gyermektanulmányozás ifju tudományát súlyos támadások érték a közelmúlt időben. Sokan azt vitatják, hogy a gyermektanulmányozás nem komoly tudomány, hogy a gyermekek tanulmányozása és az azokon végzett kísérletek nem érnek semmit, mert minden gyermek más-más egyéniség és így a kísérletek útján nem vonhatók le általános értékű tanulságok. Mások meg azt mondják, hogy a gyermektanulmányozás nem önálló tudomány, mert a gyermek pszichológiája azonos a felnőttekével és így fölösleges a gyermekeket külön tanulmány tárgyává tenni. Vannak megint olyanok, kik elismerik a gyermektanulmányok komolyságát és önállóságát, de kétségbevonják azoknak gyakorlati értékét. Azt mondják ezek a szkeptikusok, hogy semmi haszna nincs sem az orvosi tudománynak, sem a pszichológiának, sem a pedagógiának abból, ha ismerjük a gyermek lelkét. Vannak olyanok is, kiknek csak az ellen van kifogásuk, hogy az iskola és a tanító foglalkozzék gyermektanulmányozási kérdésekkel. Csak nemrég egy kiváló magyar pedagógus állította, hogy a tanárnak és tanítónak csak tantárgyát és a módszertant kell alaposan ismernie, de a kísérletekhez semmi köze sincs, ezek csak elvonnák őt igazi feladatától.

Jóleső érzéssel hat ez ellentétes nézetek közepette a szemlélőre egy olyan könyv, mint amilyen a *dr. Ranschburgé*. A könyv egész tartalma, a tárgyaló hang komolysága, az elvégzett munka alapossága mind élő cáfolat a gáncsoskodók, a gúnyolódók ellen. És az a tény, hogy e munka, melynek első kiadása csak 1905-ben jelent meg, már 1907-ben nem volt kapható és 1908-ban második kiadásban jelent már meg, fényes elégtételt szolgáltat azoknak a lelkes harcosoknak, kik nem törődve lekicsinyléssel, gúnyal és lenézéssel, a tudományba vetett szent hittel folytatják a gyermektanulmányozás nehéz, fárasztó és hálátlan munkáját. Mert ime a magyar publikum, mely igazán nem vádolható azzal, hogy sok könyvet fogyaszt, most aig másfélév alatt elkapkodta egy magyar tudományos munka teljes első kiadását és tette lehetővé a tudós szerzőnek, hogy könyvét teljesen átdolgozva és *saját tapasztalatai és kísérleteinek* leírásával kibővítve, második kiadásban bocsássa a könyvpiacra. Nem-e fényes bizonyosság ez amellet, hogy a gyermektanulmányozásra igenis szükség van és a pedagógiai világ, de a közönség is keresi a tudományos igazságot és melegen érdeklődik a kísérletek iránt?

Lapunk szük keretei nem engedik, hogy a könyv tartalmát egész terjedelmében ismertessem. Azért a helyen tisztán csak azokra a szempontokra voltam tekintettel, melyek az elemi iskolai tanítót leginkább érdeklik és rá kell biznom az alaposabb ismertetést magára a könyvre.

A könyv III. fejezete (52—69. l.) *a gyermeki beszéd fejlődéséről* mond el érdekesnél-érdekesebb dolgokat. A beszéd élettanának leírása után ismerteti azokat a megfigyeléseket, melyeket hazai és külföldi kutatók végeztek a gyermeknyelv körül (Balassa, Jablonkay, dr. Vértes, Preyer, Stern, Humphreys, Gheorgov), leírja és ismerteti azután azokat az eredményeket, melyeket a szerző saját megfigyelései alapján nyert. A konkrét fogalmakra vonatkozólag 70 gyermeket vizsgált meg. Ezek közül a leggyöngébb is felismerte és helyesen nevezte meg a fogalmak 33 3%-át, a legügyesebb pedig 87%-át nevezte meg helyesen. A tárgy rendeltetését körül tudták írni, anélkül, hogy a tárgy nevét tudták volna, a fogalmak 37%-ánál. Sem megnevezni, sem körülírni nem tudtak 34 4%-ot. Jellemző a városi gyermekekre, hogy az elefántot 61, az oroszlánt 51, a tevét 46%, míg az ökröt csak 34, a juhot pláne csak 25% ismeri meg.

Nem kevésbé érdekes az a fejezet, mely *a gyermek gondolatvilágával* foglalkozik (69—117. l.) és mely a gyermekek képzetain, felfogásán, képzettársításán, emlékezetén kívül ismerteti a szerző által feltalált *Ranschburg-féle mnemometert*, melynek segítségével könnyebben lehet a gyermek elmeheli állapotát megvizsgálni, s melyet a külföld számos tudományos intézetében is használnak. Ugyanezen fejezetben a „*Hogyan tanuljunk?*” című szakaszban számos praktikus megjegyzést is talál az olvasó a tanulás technikájára nézve, melyek az elemi és magasabb iskolai tanítóra nézve is kiváló fontosságúak.

Nem lehet nekem feladatomban az olvasót végigvezetni e kiváló gondolkodó sokoldalú, tartalmas munkáján. Csak izelítőül mondtam el az eddigieket is, hogy a könyv nagy értékére rámutassak. Mindenki, aki igényt tart rá, hogy őt modern és művelt tanítónak tartsák, olvassa el a könyvet, mely magyaros stílusával, gördülékeny nyelvével, szép és tiszta nyomásával oly érdekléssel olvasható, akár egy érdekfeszítő regény.

Rózsa Ede.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Jubileum. A kiskunlacházai izr. iskolaszék dec. 26-án díszgyűlést tartott azon alkalomból, hogy a volt tanítványok szeretve tisztelt tanítójuknak, *Fehér Sámuel* tagtársunknak 25 éves jubileumát rendezték. A díszgyűlésen az izr. iskolaszék tagjain és a hitközség elöljáróin kívül jelen voltak, főtisztelendő *Sárközy Sándor* és *Szücs Imre* gondnok, Kiskunlacháza községi elöljárósága képviselőjében pedig *Bak Károly* főjegyző és *Kamrás Gábor* főbíró. Vagy 350 főnyi közönség, mely a jelenlegi tanítványokból és a volt növendékekből állott, alkotta a fényes ünneplő társaságot. Dr. *Kővári László* iskolaszéki elnök megnyitván a díszgyűlést, hosszabb beszédben vázolta az ünnepektől érdemeit. Majd Dr. *Kandel Sámuel* úr, *Boltos Margit* és *Engel Szeréna* úrnők a volt növendékek nevében, *Lóvy Margitka* pedig a jelenlegi tanítványok nevében üdvözölte a jubiléumot. Az ev. ref. egyház képviselője, főtisztelendő *Sárközy Sándor* megható módon ecsetelte a jubiléum munkásságát mellyel nemcsak a saját felekezete, hanem a másvallású növendékek nevelése körül is érdemeket szerzett magának. A helybeli tanítótestület részéről id. *Morvay Ignác*, Kiskunlacháza községi elöljárósága nevében *Bak Károly* főjegyző és a környékbeli tanítóság nevében *Ostényi József* áporokai áll. elemi isk. igazgató méltatták tagtársunk derék munkásságát. A tetszésnyilvánításokkal kísért üdvözlések után a jubiléum meghatva válaszolt. A számos üdvözlő távirat felolvasása után az iskolaszék elnöke átadta az ünnepektől a volt növendékek ajándékát.

Rökk-Szilárd emlékünnepeket rendezett a „*Magyar Tanítók Otthona*“ január 6-án az új városháza közgyűlési termében. Az emlékünnepeket *Barca Albin* igazgató nyitotta meg. Az *ünnepi beszédet* gr. *Teleky Sándor* tartotta, ki érdekesen állította össze előadásában az utolsó század kulturális törekvéseit. Az emlékünnepek fénypontja *Kemény Simon* fővárosi kartársunk emelkedett hangú és fényes elokvenciával előadott *emlékbeszéde* volt, melyben jellemezte azokat az okokat, melyek az elhunyt emberbarátot a tanítók javára tett alapítvány megtevésére birták. A hallgatóság feszült figyelemmel kísérte a szónok előadását és zajos éljenzéssel és szünni nem akaró tapsal jutalmazta a szép beszédet. A Budai Dalárda karéneke fejezte be a szép emlékünnepeket.

Személyi hírek. A földesi izr. hitközség az iskolájánál betöltendő tanítói állásra megválasztotta *Roth Mór* kartársunkat, a körösladányi iskola volt tanítóját. — A körösladányi izr. hitk. pedig az így megüresedett tanítói állásra *Figdor Albert* kartársunkat, a nagykéri iskola volt tanítóját választotta meg.

VEGYESEK.

Figyelmeztetés. E számhoz tagjaink névsorát mellékeljük. E névsorból, választmányi határozat alapján, kihagytuk azokat, kik 6 K-nál nagyobb összeggel vannak hátralékban és a lapunk múlt havi számában közzétett terminusig fizetési halasztást nem kértek; ezek t. i. alapszabályaink értelmében tagsági jogukat már is elvesztették. A választmány azonban elhatározta, hogy amennyiben ezek február hó 20-ig hátralékukat 6 koronáig törlesztik, nevüket a jövő hóban megjelenő pótkimutatásba felvesszük. A halasztást nyert tagokat pedig, kiket a névsorba felvettünk, figyelmeztetjük, hogy alapszabályszerű jogaik addig szünetelnek, míg fizetési kötelezettségüknek 6 korona hátralékig eleget nem tesznek.

Singer Henrik.

A régi gárdának egy derék tagja dőlt ki ismét *Singer Henrik* nyugdíjas volt tiszalöki tanítóval. Morvaországból került hazánkba még serdülő ifjú korában, alapos héber tudással és a tanítói hivatás iránti lelkesedéssel. A Nyírségbe került, hol több éven át nevelősködött; oklevelet szerezvén, két ízben Buj szabolcsmegyei községben, később pedig Tiszalökön lett tanító. Itt működött nehéz viszonyok között kitartó buzgalommal és az egész hitközségére kiható lelkesedéssel. Egész életét hivatása iránti szeretete töltötte be és ez tette munkásságát eredmé-

nyessé. 1902-ben betegsége készítette a nyugalomba vonulásra. Hosszú szenvedéséből 1908. jan. 5-én szélhűdés váltotta meg. Községe nagy tisztességgel temette és híven őrzi emlékét.

Almási Miksa.

Goldberg Mayer.

Lapunk zárta után kaptuk a gyászhirot, hogy *Goldberg Maier*, a pesti izr. hitk. hitoktatója január hó 30-án hosszú szenvedés után, élete 64. évében meghalt. A megboldogult régi buzgó tagja volt egyesületünknek, derék tanító és mindnyájunknak kedves, nagyrabecsült kartársa. Életét és működését lapunk legközelebbi számában fogjuk ismertetni.

Schön Bernát.

Ugyancsak lapunk zárta után kaptuk a szomorú hírt, hogy egyesületünk közismert, agilis tagja *Schön Bernát*, a győri izr. iskola nyugdíjas tanítója január hó 26-án, életének 66. évében hosszabb szenvedés után meghalt. Tagtársainkat bizonyára époly fájdalomosan érinti e gyászhirot, mint bennünket, hiszen mindannyian ismertük és szerettük a megboldogultat. Életének lefolyását, érdekes egyéniségét és munkásságát lapunk jövő számában fogjuk ismertetni.

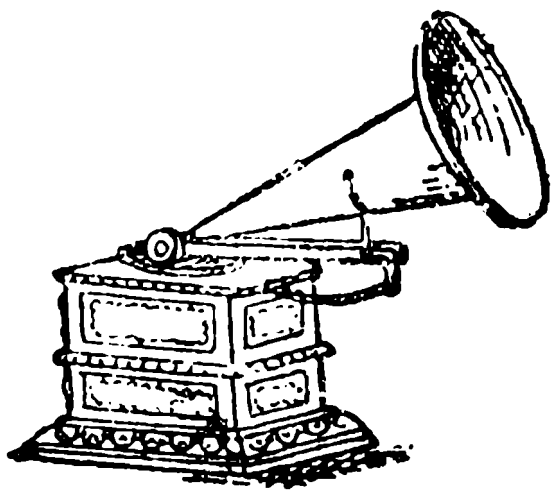
A gyűjtések részletezése. A beérkezett és a lapban nyugtázott gyűjtések közül egynéhányat nem tudtunk részletesen kimutatni, mert a jegyzett aláírások olvashatatlanok voltak. Ha tehát t. tagtársaink a jövőben kívánják, hogy gyűjtéseiket részletesen mutassuk ki, úgy kérjük őket, sziveskedjenek az aláírásokat külön lap papirosan olvashatóan leírni.

Hymen. *Klein Zelma* a pesti izr. hitközségi elemi leányiskola tanítónője, január hó 26-án tartotta esküvőjét *László Károly* urral, Budapesten.

Új rovatunk. *Kisebb közlemények* című rovatunk, melyet, *Rózsa Ede* tagtársunk vezet, egy új alrovattal bővült. Az elnökség megbízásából *Pintér Zsigmond* székesfővárosi tagtársunk, ez új, *Belföld* című alrovatban a magyarországi pedagógia mozgalmáról számol majd be, egyszersmind lapszemlét nyújt majd a magyar pedagógiai lapokról; *Rózsa Ede* pedig a *Külföld* c. alrovatban folytatja eddig is sikeres munkásságát.

Hangverseny. Az Izr. Tanítóképző intézet Volt Növendékeinek Egyesülete, Internatusa javára március hó 14-én este 9 órakor a Royal szálló nagytermében hangversennyel egybekötött táncmulatságot rendez. A mulatság igen fényesnek ígérkezik, mert a hangversenyen, melynek rendezését *Szilágyi Vilmos*, a Vigszínház főrendezője volt szives elvállalni, elsőrangú művészek fognak közreműködni. Jegyek *Erős Jenő* pénztárosnál (VI. Dálnok-utca 10.) és a rendező-bizottság tagjainál kaphatók. Személyjegy ára 3 korona, családjegy (két hölgy, egy férfi) 6 korona.

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST. = Vegyészeti gyár. Tinta, tus, aquarell és olajfesték gyártmányaik a legjobbak.

A világhírű eredeti angol *Helical Premier* és *The Champion* kerékpárokat, mélyen leszállítva, szigorúan az eredeti gyári áron 12 és 16 koronás részletekre adjuk és mindenemű

kerékpár-alkatrészeket

az egész világon létező összes kerékpárokhoz (külső és belső gummik, nyergek, csengők, pedálok, kormányok, lámpák) Ausztria-Magyarországban elért legnagyobb forgalmunk és így óriási vételeink folytán a gyáraknál rendkívül lenyomott igen olcsó áraink következtében **30°/o árleszállítással** szállítunk vidékre és bárhová.

Elsőrendű **Grammofonokat** havi 8-10 koronás részletfizetésre szállítunk.

Láng Jakab és Fia

varrógép-, Grammofon- és kerékpár-nagykereskedők

Ausztria-Magyarország legnagyobb, legrégibb és legmegbízhatóbb kerékpár-raktára.

BUDAPEST, József-körút 41.

Fióközetek Baross-tér 4. és Zsigmond-u. 9.

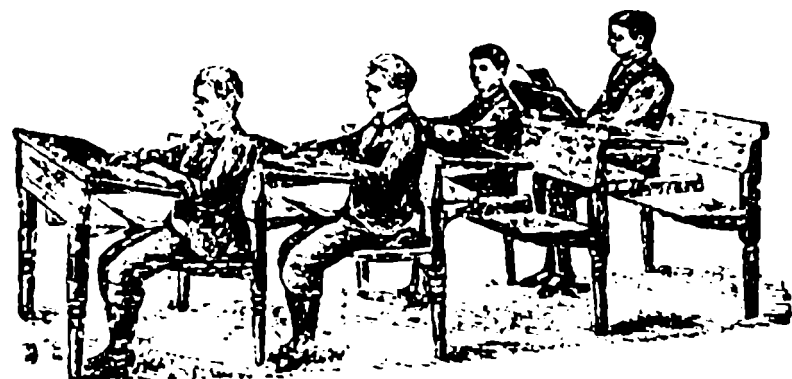
Nagy árjegyzék 900 képpel ingyen és bérmentve. ::

Első Leánykiházasító Egylet mint szövetkezet, Gyermekek és Életbiztosító-Intézet (Budapest, VI., Teréz-körút 40-42. Alapított 1863-ban.) F. é. jan. havában 1,602.900 K értékű új biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,380.800 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 159.771 K 33 f. fizettetett ki. 1907. január 1-től nov. 30-ig bezárólag 12,557.657 K értékű új biztosítási ajánlat nyújtott be és 17,922.530 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 1.114,219 K 61 f. és az intézet fennállása óta 12,317.465 K 52 f. fizettete ki. Ezen intézet a gyermek és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb felételek mellett.

Feiwel Lipót utódai

BUDAPEST,

IX., Ipar-utca 5. szám.

Új árjegyzéket 1908. évre ingyen és bérmentve küldünk.